

**Driemaandelijks berichtenblad
van de heemkundige kring
HET LAND VAN NEVELE**

SEPT. - DEC. 1979 — JAARGANG X — AFLEVERING 3-4

Bij de kaftfoto :

Een gedeelte van de kaart van de Vrijheid van Nevele met de Grote en de Kleine Oostbroek en de Legelare, volgens het landboek van 1682 (Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele).

**Driemaandelijks berichtenblad
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

SEPT. - DEC. 1979 - JAARGANG X - AFLEVERING 3-4

**Verantwoordelijke uitgever : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 NEVELE-MERENDREE**

De heemkundige Kring „Het Land van Nevele” heeft als werkgebied de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en actief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen lidgeld bedraagt 300 fr., (gewoon lid) of 500 fr. (erelid) en kan overgeschreven worden op 000-0627981-03 van „Het Land van Nevele”, Vosselarestraat 16, 9840 Nevele - Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad en andere briefwisseling dienen te worden toegestuurd aan J. LUYSSAERT, Veldestraat 8, 9841 NEVELE - MERENDREE.

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

HET KULTUURLANDSCHAP TE NEVELE

IN DE 17DE EEUW (1)

Inleiding

Met deze studie hebben wij de bedoeling een rekonstructie te maken van het landschappelijk verleden van de gemeente Nevele in de 17de eeuw.

De historische gegevens waarop deze studie steunt werden verkregen uit analyse van twee 17de-eeuwse dokumenten, namelijk een renteboek van 1639-1640 en een landboek van 1682-1683.

Het renteboek was als vertrekbasis het meest aangewezen daar het voorzien is van kaarten. Zij laten een direkte lokalisatie toe van de gegevens en maken de transpositie mogelijk naar een moderne kadastrale kaart.

In het eerste hoofdstuk zullen de kenmerken van deze twee archiefdokumenten worden toegelicht.

(1) Dit is een bewerking van mijn onuitgegeven licentiaatsverhandeling.

„Het kultuurlandschap te Nevele in de 17de eeuw, een rekonstructie en retrospectieve benadering, R.U. Gent, 1976.

HOOFDSTUK I

DE HISTORISCHE BRONNEN

Bespreking

1. Het renteboek

Rijksarchief Gent - fonds land van Nevele.
Inventaris 105 ; nr. 74 + Rol (1639-1640).

„Dit naervolgende is den renteboek mijne heeren van den lande van Nevele, en de dat van de parochie Nevele dewelcken aldus vermaect en de vernieuwt was, bij Adriaan Dhaemere ontvanchen mijne heeren voorseyt in den jaren zestienhondert en de veertich“.

Dit renteboek omvat twee delen :

Het eerste deel bestaat uit een beschrijving van genummerde artikels ; zij hebben betrekking op eenheden van grondbezit waarop door de lokale landheer een rente wordt geheven. Deze gegevens zijn zeer interessant indien ze voor alle percelen gegeven zijn, omdat ze op deze wijze onrechtstreekse informatie geven in verband met de waarde van de gronden en het stelsel van renteheffing. Dit vergt echter een afzonderlijke studie door een historicus.

Dit renteboek geeft ons naast de oppervlakte en vorm van ieder perceel ook nog inlichtingen over aangrenzende percelen, eigenaars, agrarisch bodemgebruik, bewoning... Specifiek voor sommige artikels van dit renteboek zijn de vermeldingen van plaatsnamen, aanduidingen wat betreft de aanwerving van een perceel b.v. *bij coope, bij successie...*, alsook aanwijzingen of de percelen al of niet in cijns zijn gegeven.

Verder wordt er een indeling gemaakt in „*Stede en vrijhede van Nevele*“ (2) en „*Nevele buiten*“ waarin de artikels gegroepeerd zijn per eigenaar.

(2) „*Stede en de Vrijhede van Nevele*“ ; ook „*Nevele Binnen*“ genoemd.

Het tweede deel van het renteboek bestaat uit een verklarende tekst van de kaartenbijlage.

„Declaratie van deze carten figuratieve inhoudende de situatien en de gheleghenthede van alle de hofsteden, boomgaerden, landen, bosschen en de meerschen gheleghen binnen de prochie van Nevele daarvan de ghone in marge gheteckent NE, zijn eerve ghehouden en de rente gheldende den heeren van den lande van Nevele daerbij ooc ghevoucht is den nomber van de folio daer elcke partije hiervoor in deze rentebouc is staende in den ghone in margue gheteckent NL zijn leen intmediatelic ghehouden van den zelve here.“

Hierin zijn zeven gekleurde kaarten op perkament ondergebracht ; ze worden in een kaartenrol los van het renteboek bewaard en het mag verwonderlijk heten dat ze niet verloren zijn gegaan, tevens zijn ze in zeer goede staat behouden.

Deze kaarten hebben volgende afmetingen :

- Nevele binnen : 53/40 cm.
- kaart A : 50/45 cm.
- kaart B : 67/61 cm.
- kaart C : 100/70 cm.
- kaart D : 78/58 cm.
- kaart E : 76/59 cm.
- kaart F : 100/52 cm.

Aanvankelijk waren deze kaarten in het renteboek zelf aangebracht op het einde van het eerste deel.

Deze kaarten beslaan de hele oppervlakte van de gemeente Nevele. Door middel van kleuren en figuratieve voorstellingen wordt de aard van het agrarisch bodemgebruik en de bewoning weergegeven.

In de verklarende tekst zijn alle percelen ondergebracht met een doorlopende nummering (3), de naam van de eigenaar van het perceel en een summiere beschrijving van de aard van het bodemgebruik.

In de kantlijn van de percelen waarop een rente werd geheven door de lokale landheer wordt de bladzijde aangegeven die verwijst naar de plaats van dit perceel in het eerste deel. Voor bepaalde percelen zijn er

(3) Deze nummering verwijst naar de figuratieve kaarten.

aanwijzingen naar de lenen waartoe ze behoren.

2. Het landboek

Rijksarchief Gent - fonds land van Nevele.

Inventaris 105 ; nr. 33 ter.

„Landbouck van alle de hofsteden, landen, meerschen en de bosschen ghelegen binnen de Stede en de Vrijhede mitsgaders parochie van Nevele en de aldaer contributerende in alle pointijnghen en de zettijngen daermede tvoorn Nevele belast of te bewaert wort, metter groote, situatie en de ghelegenthede van diere, alzoo de zelve ter jaeren 1682 en de 1683, ghemeten is by Peter Van der Vennet ter adsistentie van Pieter van Praet beide meesters gezworen Landtmeters, ten beleede en de volghens het aengheven van diuersche personen bij pointers en zettters der voorseyde parochie daertoe gheauthoriseert in de manieren hiernaer verclaert“.

De grote indeling van dit landboek is dezelfde als deze van het renteboek namelijk :

- de Stede en de Vrijhede van Nevele ;
- Nevele Buiten.

Verder worden in dit dokument de percelen gegroepeerd in „wijcken“ die verder onderverdeeld zijn in een aantal „belopen“ waarin de situaties van de percelen op het grondgebied Nevele zeer nauwkeurig worden weergegeven (4).

Er wordt een onderscheid gemaakt in :

- *wijck van Oossche* : 3 belopen ;
- *wijck van Boschstraete* : 3 belopen ;
- *wijck van Veldeken* : 7 belopen ;
- *wijck van Vierbomen* : 5 belopen ;
- *wijck van Kerrebrouck* : 4 belopen.

Op het einde van ieder beloop is de som gemaakt van de oppervlakte van alle percelen binnen het beloop. Analoog krijgen we op het einde van iedere wijk de totale som van de oppervlakte van de belopen binnen wijk.

De identifikatie van een perceel gebeurt als volgt :

(4) Zie kaart nr. 2.

- nummer van het perceel ; (5)
- naam van de eigenaar van het perceel ;
- aard van het agrarisch bodemgebruik ;
- ligging en oriëntatie van het perceel ;
- naam van de eigenaars van de omliggende percelen ;
- oppervlakte van het perceel in vierkante roeden, ghemeten of bunders ; (6)
- de naam van de gebruiker vermeld in de rechter kantlijn.

Eventueel worden bijkomende inlichtingen gegeven met betrekking tot :

- de aanwerving van het perceel b.v. *bij coope, in caufe,*
- toponiem van het perceel ;
- vorm van het perceel ; zo spreekt men van „*een hapte partije, bijlde partije, oneffen partije, lange partije, beckte partije...*”

Naast sommige percelen vinden wij in de linkerkantlijn nog een naam genoteerd. Waarschijnlijk is deze naam er later bijgeschreven (7) en wijst hij op een verandering van gebruiker. De datum van deze notitie is echter niet in het landboek aangegeven.

Alhoewel dit landboek geen kaarten bevat heeft het toch een aantal voordelen ten opzichte van het renteboek, namelijk :

- de oppervlakte van ieder perceel wordt gegeven in tegenstelling met het renteboek waar alleen de oppervlakte bekend is van de percelen waarop rente geheven is ;
- tevens gaat het hier om juiste waarden van de oppervlakte, daar waar het renteboek afgeronde waarden weergeeft ;
- er is een aanwijzing van de gebruikers van de percelen ;
- het landboek geeft een betere detaillering wat betreft aard van het agrarisch bodemgebruik, bewoning, enz.

Deze redenen hebben aanleiding gegeven tot het gebruiken van dit landboek als aanvullend document bij het renteboek.

(5) Voor dit landboek is dit een doorlopende nummering.

(6) 1 vierkante roede = 14,8548 vierkante meters ;

1 ghemet = 300 vierkante roeden ;

1 bunder = 900 vierkante roeden.

(7) In een ander handschrift.

HOOFDSTUK II

HET FYSISCHE KADER - MORFOGRAFISCHE EENHEDEN

Fysiografisch behoort Nevele tot het Noordvlaamse laagland en meer bepaald situeert de gemeente zich in het westelijk randgebied van de Vlaamse Vallei. Dit betekent dat, wanneer men zich vanaf de Kale-vallei in westelijke richting begeeft, de dikte van de jong-pleistocene afzettingen snel afneemt en de tertiaire ondergrond nabij de oppervlakte komt. Zo kenmerkt de gemeente zich door zones met een reliëf dat in meer of mindere mate beïnvloed is door het tertiair, naast zones met een mikro-reliëf dat specifiek is voor de jong-pleistocene afzettingen van de Vlaamse Vallei en duidelijk ontwikkeld is langs de loop van de Leie en de Kale. Op grond van morfologische kenmerken kunnen we in de gemeente Nevele de volgende eenheden onderscheiden.

1. De Valleien van de Kale- en de Poekebeek fig. 2 (1)

Het oostelijk en zuidoostelijk grensgebied van de gemeente wordt ingenomen door de Kale-vallei ; zij vormt er een afgetekende depressie met een topografisch niveau van 6 à 7 meter.

In de vallei van de Kale is het zeer moeilijk een bepaald sedimentatiesysteem te herkennen, dit in tegenstelling met de Leie-vallei, waar duidelijk oeverwallen, komgronden en middelhoge gronden van elkaar kunnen onderscheiden worden.

Voor het aanleggen van het Schipdonkkanaal in 1847 - 1848, dat voor het grootste deel van zijn trajekt gegraven is in de vallei van de Kale, was de Kalebeek de voornaamste waterafvoerster.

Gewoonlijk zegt men dat de Kale ontspringt op het plateau van Tielt (ongeveer 45 meter boven OP.) waar ze de naam draagt van Poekebeek. Als we het Poeke-Kale tracé volgen en daarbij het Schipdonkkanaal, de Brugse Vaart en het kanaal Gent-Terneuzen wegdenken, dan stellen wij vast dat de Kale, Poekebeek en Durme één rivier vormden tot in de Schelde.

Wanneer we echter de bodemkaart bekijken komen we tot de vaststelling dat vanaf Nevele de alluviale strook niet deze van de Poekebeek volgt, maar wel deze van de Reigersbeek die in verbinding staat met de

oude Caandel, de Zeverenbeek, de Vondelbeek, de oude Mandelbeek en de Mandel.

In de loop der tijden werd het natuurlijk tracé van deze rivier zeer dikwijls door de mens gewijzigd ingevolge het graven van :

- de Lieve ;
- het Kanaal Gent-Terneuzen en
- het Nevels Vaardeken, dat later plaatselijk het Schipdonkanaal geworden is.

Op het grondgebied Nevele ligt het tracé van de Schipdonkvaart naast de loop van de Kale, zodat alle westelijke zijbeken waaronder de Poekebeek, de Meigembeek, de Grote beek en de Ossebeek van de Kale zijn afgesneden en het stroomgebied van deze beek tot haar rechterbeken beperkt werd. Deze afsnijdingen hadden een belangrijke ontlasting van de Kale tot gevolg, waardoor deze beek steeds verder is gaan dichtsliben.

Het alluviale gebied van de Poekebeek is in vergelijking met dit van de Kale zeer smal en beperkt zich tot de gebieden gelegen binnen de meanders van deze beek. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat deze beek, komende van het plateau van Tielt, steeds een groot verval gekend heeft in tegenstelling met de Kale die een vlakke-rivier is en als zodanig een „luie“ beek kan worden genoemd.

2. De Kale-rand kouter fig. 2 (2)

Langsheen de Kale-vallei bevindt zich een langgerekte kouterrug, dwars door de Poekebeek gesneden. De topzones bereiken een peil van 11 à 12 meter en geven als zodanig een hoogteverschil van 4 meter met het niveau van de Kale-vallei (7 à 8 m). Er is evenwel een duidelijk onderscheid in morfografische kenmerken tussen het gedeelte van de rug dat gelegen is ten noorden van de Poekebeek-insnijdingen en datgene dat zich uitstrekt ten zuiden ervan.

2.1. Het Oossche-kouter complex fig. 2 (2a)

Het Oossche-kouter complex bevindt zich ten noorden van de Poekebeek-insnijdingen. Het bestaat uit twee langgerekte rugzones, evenwijdig aan de loop van de Kalebeek. Deze ruggen zijn van elkaar gescheiden door de kleine depressie van de Ossebeek. De grens van deze kouter met het alluviale gebied van de Kalebeek komt scherp tot uiting. Naar het westen toe krijgen we eerder een geleidelijke overgang naar het vlak bulkengebied.

2.2. De Molenkouter fig. 2 (2b)

Deze kouter bevindt zich ten zuidoosten van de Poekebeek-insnijdingen. In tegenstelling met de langgerekte rugzones van het Oossche-kouter complex zouden wij de Molenkouter eerder kunnen bestempelen met de naam „blok-kouter”.

In het westen wordt deze kouter begrensd door de Poekebeek-insnijding, waarbij de overgang zich als een steilrand voordoet.

In het oosten stellen we een geleidelijke overgang vast naar het alluviale gebied van de Reigersbeek.

3. Hoog Nevele fig. 2 (3)

Het gebied in de omgeving van Kerrebroek, op de kaart aangeduid met nummer drie, hebben wij „hoog Nevele” genoemd ; op een peil van ongeveer 14 meter worden er immers de hoogste punten van de gemeente aangetroffen.

Dit gebied komt overeen met een zone waar het tertiair substraat ondiep voorkomt en de aktuele topografie beïnvloedt.

4. Het vlak bulkengebied (8) fig. 2 (4)

Het gebied bevindt zich op een peil van ongeveer 9 meter en beslaat het centraal en noordwestelijk gelegen gedeelte van de gemeente.

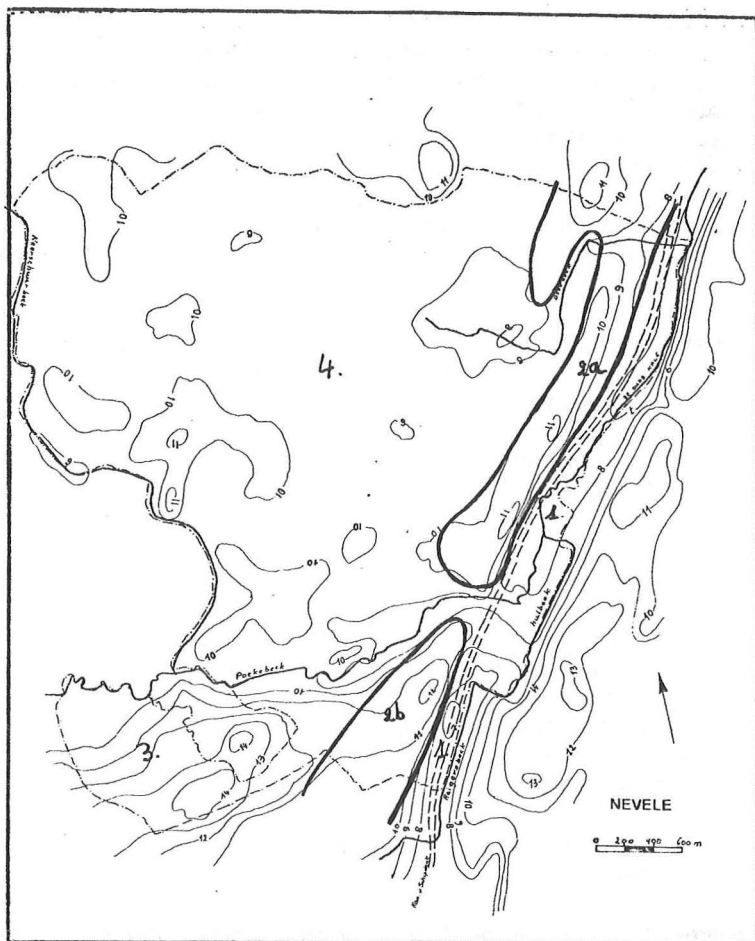
Het is gekenmerkt door een vlakke topografie met een zwak ontwikkeld pleistoceen mikroreliëf.

In het centrale gedeelte vinden wij de aanwezigheid van een donk met name „den d(h)aesdonck”.

In de westelijke rand van het gebied zijn enkele hogere zones aanwezig (peil +10 à +11 m) die strookvormig gerangschikt zijn.

(8) *Bulk* is de lokale benaming voor een vochtig perceel, zowel akkerland als weiland, dat door een levende afsluiting wordt begrensd.

Fig. 1 : Morfografische eenheden

HOOFDSTUK III

HET KULTUURLANDSCHAP TE NEVELE IN DE 17e EEUW

1. Het agrarisch bodemgebruik

1.1. De gegevens van het renteboek en het landboek

De wijze waarop het agrarisch bodemgebruik wordt aangegeven in het renteboek is verschillend van het landboek.

De gebruikte termen zijn :

Rentebok

- *land* ;
- *meersch* ;
- *bosch* ;
- *bogaert*

Landboek

- *land* ;
 - cauterland* ;
 - bulck* ;
 - ginstbulck*.
- *meersch* ;
- *ettinghe* ;
- *bewet* ;
- *wisselmeersch* ;
- *bosch* ;
- *boombosch* ;
- *populaerbosch* ;
- *eeckenplanterije* ;
- *land beplant met bomen* ;
- *perceel met bomen* ;
- *aeckerbosselken* ;
- *elsbosch* ;
- *planterije van eecken boombosch* ;
- *bogaert*.

Hieruit blijkt dat de specificering het verst is doorgedreven in het landboek.

Globaal genomen constateren we echter het volgende ; enerzijds het feit dat bepaalde vormen van bodemgebruik te weinig zijn gespecificeerd (zoals b.v. *land*,...) en anderzijds het aanwenden van termen die niet

meer overeenstemmen met ons huidig taalgebruik. Daarom vragen enkele termen toelichting of dienen omgezet te worden in ons huidig taalgebruik.

1.2. Toelichting bij de gebruikte termen

Rekening houdend met de kontekst waarin het landboek en het renteboek zijn opgemaakt en vooral met de 17e-eeuwse toestand inzake agrarisch grondgebruik kan volgende toelichting gegeven worden :

- *land* : wanneer deze term niet gespecificeerd voorkomt, dan wordt akkerland of niet-bestendig grasland bedoeld (9).
- *couterland* : deze term slaat op open akkerland. De vermelding „couterland“ beperkt zich tot een 6-tal grote onregelmatige percelen (10) die samenvallen met hogere zones in het mikroreliëf.

Uit volgende tabel blijkt dat we hier te doen hebben met grote percelen. (Kaart nr. 2).

nr. perceel	opp. in vierkante roeden	opp. in ha
118	1.803	2,68
508	2.579	3,83
1.910	2.032	3,02
1.763	3.111	4,53
1.908	1.472	2,19
1.715	2.576	3,83

In dit verband kunnen we nog wijzen op de aanwezigheid van *Kouter*-toponiemen zoals : 't cauterken, in 't cauterken, ... Hiervoor komen

(9) A. Verhoeve, 1972, blz. 83.

(10) Indien niet verder gespecificeerd, bedoelen we met de term *perceel* een artikel van het landboek dat betrekking heeft op een eenheid van grondbezit.

onder andere de percelen nr. 349, 1714, 1833, 1834 en 1835 (kaart 2) in aanmerking.

Ook deze percelen lokaliseren zich op de hogere rugzones van het mikroreliëf.

- *bulck* : akkerland-grasland wisselperceel (11).
In het landboek treffen we slechts voor 3 percelen, namelijk voor nr. 1898, nr. 1899 en nr. 1903 (kaart 2) de vermelding „*bulckenland*” aan. Verder komt de aanduiding „*bulck*” alleen voor onder de vorm van perceelstoponiem (kaart 7) zodat de verhouding akkerland grasland ook niet door interpretatie kan worden benaderd (12).

- *ginstbulck* : mager grasland wijzend op de aanwezigheid van brem.
Kaart 2 : nr. 1790, 1791 en 1912.

- *meersch of maymeersch* :
grasland dat hoofdzakelijk a f g e m a a i d wordt en voorkomt op alluviale gronden (11).

In het landboek wordt een onderscheid gemaakt tussen „*meersch*” en „*maymeersch*” om het bestendig grasland aan te duiden. Uit de lokalisatie van de artikels die onder „*meersch*” of „*maymeersch*” vermeld zijn is niet gebleken waarop dit onderscheid berust.

- *ettinghe* : grasland van minderwaardige kwaliteit dat hoofdzakelijk a f g e g r a a s d wordt. Deze term komt slechts sporadisch voor, (kaart 2, nr. 1, 10 en 11) zodat niets kan afgeleid worden inzake een nadere precisering van het woord.

(11) G. Schmook jr., 1964, blz. 363.

(12) Dit in tegenstelling met het landboek van Drongen (1604) waar dit wel kan gebeuren. G. Schmook jr., 1964, blz. 363-366.

- *beweet* : grasland, niet noodzakelijk gebonden aan beek-alluvia, dat hoofdzakelijk a f g e g r a a s d wordt.
Kaart 2, nr. 15, 122, 319, 621, 962, 1086, 1372, 1377, 1378, 1399, 1518, 1662, 1748, 1799, 1816 en 1842.

- *wisselmeersch* :
de betekenis van deze term is ons niet duidelijk. Uit de lokalisatie (kaart 2, nr. 1964, 1965 en 1966) blijkt dat de term „wisselmeersch“ slaat op drie naast elkaar liggende percelen in het beekalluvium van de Reigersbeek die men normaler wijze zou betitelen met „meersch“ of „maymeersch“.

- *bosch* : wanneer deze term niet nader gespecificeerd wordt hebben we, gezien de periode waarin het landboek geregistreerd is, te doen met loofbos.

- *boombosch* : bos met opgaande bomen.
Kaart 2, nr. 608, 702, 681 en 1026.

- *populaerbosch* :
bos samengesteld uit populieren.
Kaart 2, nr. 966 en 970.

- *aeckerbosselken* :
wijst op het bebossen van een vroeger stuk akkerland.
Kaart 2, nr. 1078.

- *eecken planterije* :
aanplanting van eikebomen.
Kaart 2, nr. 170.

- *elsbosch* : bos samengesteld uit elzen.
Kaart 2, nr. 392.

- *planterije met eecken boombosch* :
aanplanting van grote opgaande eikebomen.
Kaart 2, nr. 1720 en 127.

- *bogaert* : perceel met hoog opgaande fruitbomen.

1.3. Het agrarisch bodemgebruik van de 17e eeuwse Flur (13).

In hetgeen volgt zal het aandeel van de verschillende agrarische bodemgebruiksvormen in het totale landbouwareaal worden toegelicht en zal tevens worden nagegaan welke hun verbreiding is in de gemeente.

Voor het ruimtelijk voorkomen van de verschillende vormen van agrarisch bodemgebruik wordt verwezen naar de kaarten nr. 3 en nr. 4.

Tabel 1 geeft ons een idee van het aandeel van de agrarische gebruiksvormen onder de vorm van het aantal percelen.

Daar veel van deze agrarische gebruiksvormen slechts sporadisch voorkomen hebben we in tabel II een groepering gemaakt in 4 gebruiksvormen, om alzo het procentueel aandeel ten opzichte van de totale landbouwoppervlakte van Nevele te kunnen berekenen.

Tabel 1, zie p. 133

Tabel 2, zie p. 134

1.3.1. De verhouding akkerland-grasland.

Met de gegevens uit het landboek is het niet mogelijk om de verhouding tussen de oppervlakte ingenomen door grasland en akkerland numeriek te bepalen.

Uit wat voorafgaat blijkt dat enkel de oppervlakte ingenomen door het *permanent* grasland kan achterhaald worden (*meersch, maymeersch*). De aldus beschouwde totale oppervlakte permanent grasland bedraagt 60,03 ha zijnde 4,47 procent van de totale oppervlakte.

Evenwel kan door oordeelkundige interpretatie van bodemgesteldheid en toponiemen naast deze zones van permanent grasland ook een inzicht verkregen worden in de verbreiding van zones waar een akkerland-grasland wisseling aanwezig is, dit in het kader van het 17e-eeuwse landbouwtelsel, en van zones bestaande uit akkerland dat in zijn rotatiecyclus geen tijdelijk grasland omvat.

(13) A. Verhulst, 1972, blz. 104 :

flur : de geperceleerde en bebouwde oppervlakte van een gemeente. Vallen niet onder de *flur*, de zogenaamde gemene gronden die niet geperceleerd zijn.

Tabel 1

	opp. in R ²	opp. in ha	aantal percelen
<i>land</i>	664.405	986,97	1.400
<i>cauterland</i>	13.573	20,16	6
<i>bulcxken</i>	599	0,89	2
<i>meersch</i>	15.340	22,79	35
<i>maymeersch</i>	25.068	37,24	92
<i>beweet</i>	2.178	3,24	18
<i>ettinghe</i>	1.593	2,37	3
<i>wisselmeersch</i>	453	0,67	3
<i>bosch</i>	33.815	50,23	89
<i>boombosch</i>	1.422	2,11	4
<i>populaerbosch</i>	834	1,24	2
<i>eecken planterije</i>	170	0,25	1
<i>perceel met bomen</i>			
<i>beplant</i>	28	0,04	1
<i>elsbosch</i>	392	0,58	1
<i>land beplant met bomen</i>	70	0,10	1
<i>aeckerbosselken</i>	204	0,30	1
<i>eeckbosselken</i>	66	0,10	1
<i>planterije van eecken</i>			
<i>boombosch</i>	1.232	1,83	1
<i>mengvorm</i>	51.613	76,67	56

R² = vierkante roeden.

Tabel 2

agrarisch bodem- gebruik	opp. in vierkante roeden	opp. in ha	% aandeel t.o.v. totale opp.
land	678.577	1.008,01	75,2
grasland	44.632	66,29	4,9
bos	38.233	56,79	4,2
bebouwde percelen (14) en mengvormen	140.769	209,10	15,6
Totaal	902.210	1.340,19	99,9

Zoals reeds hoger vermeld geeft het landboek in zijn beschrijving op het einde van iedere wijk de totale som van de oppervlakte van de belopen binnen de wijk. Een sommatie van al deze wijken brengt ons tot een oppervlakte van 902.210 vierkante roeden wat overeenkomt met 1.340,19 ha. De huidige kadastrale oppervlakte van de gemeente Nevele bedraagt 1.385,81 ha. Dit verschil van 45 ha ligt waarschijnlijk in een foutieve samentelling in het boek.

Het spreekt vanzelf dat de omzetting van akkerland naar grasland en omgekeerd gebeurde op de vochtige gronden die hiervoor geschikt waren namelijk in het gebied van de zandleemgronden. De hoog gelegen zandige ruggen daarentegen werden omwille van hun drainagekenmerken en hun lichtere textuur uitsluitend voor akkerland gebruikt.

Deze hypotese wordt nog versterkt als we denken aan het Oossche-kouter complex en de Molenkouter, waar de droge gronden voorkomen in de onmiddellijke nabijheid van de alluviale gebieden van de Kale die voor hooiland in aanmerking kwamen.

(14) Met „bebouwde percelen” worden hier artikels van het landboek bedoeld waarop gebouwen aanwezig zijn.

Bij het vergelijken van de Ferrariskaart (15), de topografische kaart en de bodemkaart komen we tot de vaststelling dat er een duidelijk contrast bestaat tussen de hoge rugzones, de kouters, die volledig open worden weergegeven en de meer vochtige gebieden, gekenmerkt door *bulken* toponiemen en die door een dicht net van levende afsluitingen gesloten zijn.

Op de kaart van Ferraris wordt de Molenkouter en het gedeelte van de Oossche-kouter dat dichtst bij de dorpskern gelegen is als een open landschap voorgesteld. Verder naar Landegem toe krijgen we een landschap dat gesloten is, waarin plaatselijk nog open kernen terug te vinden zijn. Hierbij moeten we echter rekening houden met het feit, dat te kleine open kernen door Ferraris over het hoofd werden gezien en als gesloten werden voorgesteld.

In zijn geheel genomen mogen we wel aannemen dat het contrast van open en gesloten landschap tussen deze drogere rugzones zeker in vroegere perioden kontrastrijk is geweest.

De alluviale valleien van de Kale en de Reigersbeek worden ingenomen door grote aaneensluitende stroken van bestendig grasland. Tevens wordt bestendig grasland aangetroffen in de smalle alluviale strook van de Poekebeek en de Neerschuurbeek.

1.3.2. De gemene weiden (fig. 3).

In de omgeving van de dorpskern vinden we een speciale gebruiksvorm van grasland namelijk de „*gemene weiden*” gelegen in de alluviale vallei van de Kale.

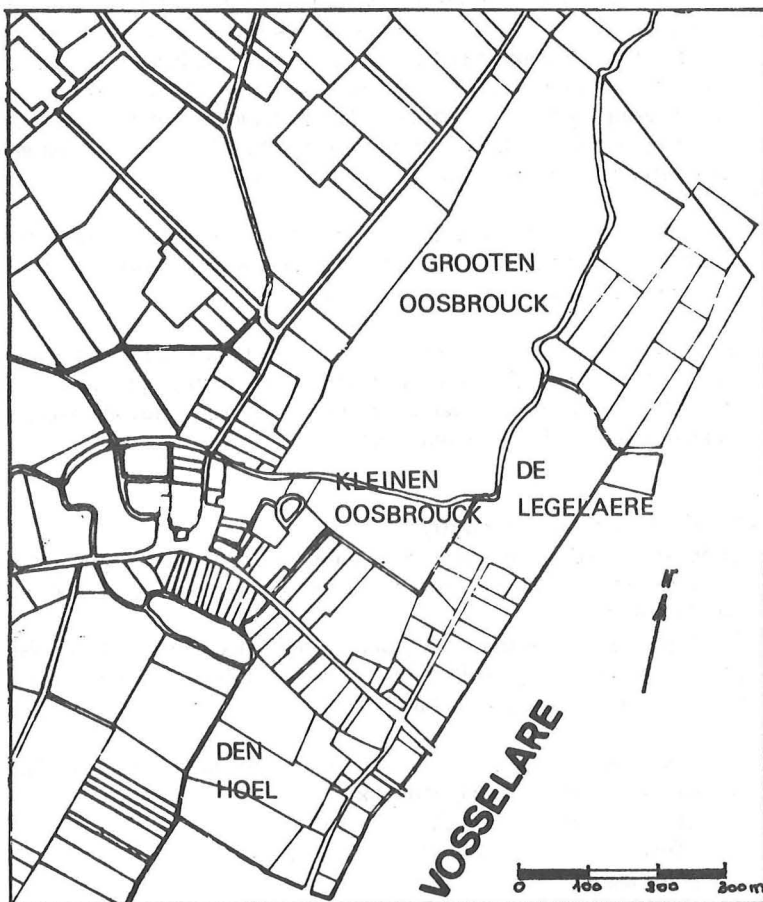
Strikt genomen behoren deze gronden niet tot de *Flur* (13). In Nevele echter zijn ze in de percelering geïntegreerd, om deze reden worden ze dan ook in deze paragraaf behandeld.

Op grond van de tekst van het landboek kunnen we drie percelen als gemene weide beschouwen, namelijk :

- „Den grooten Oosbrouck”
- „Den cleyngen Oosbrouck”
- „Den legelaere”.

(15) Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden opgenomen op initiatief van Graaf De Ferraris, (schaal 1 : 25.000), deel IV, nr. 35 en 36.

Fig. 2 : De gemene weiden.

Deze percelen worden gelokaliseerd ten noorden van de dorpskern ;
hun respektievelijke oppervlakte bedraagt :

10.200 vierkante roeden ;
1.663 vierkante roeden ;
3.663 vierkante roeden.

Dit stemt overeen met een totaal van 14.526 vierkante roeden of
21,58 ha.

De tekst van het landboek luidt als volgt :

*„De gemeente van Nevele binnen, drij groote partijen beweet al
d'een aan d'ander, daarvan d'eerste wezende den grooten oos-
brouck groot is elf bunder drij honderd roen, de tweede den
cleynen oosbrouck een bunder zeven hondert drijen tsestich
roen, en de derde legelaere met een dreefken naar Vosselare
cautere in groot twee bunder achthondert drijentsestich roen,
compt altsaemen 14.526 R²“. (vierkante roeden)*

Er zijn ook nog twee andere stukken land ten zuiden van de dorpskern
(kaart 2, nr. 70 en 71) waarvan het vermoeden bestaat dat zij gemene
gronden geweest zijn namelijk de Blaesendries en den Hoel (16). Den
Hoel heeft in het landboek een oppervlakte van 3 bunder 102 vierkante
roeden. Volgens R. Van den Abeele had de Blaesendries ongeveer een
oppervlakte van 2 bunder. In de periode waarin het landboek opgesteld
is (1682-1683) was den Hoel reeds eigendom van „*Mhr. Jan Bapte-della
faille*“.

Het is een typisch verschijnsel van de vroege middeleeuwen, dat de
gronden van de gemeenschap door de adel werden ingepalmd volgens de
geldende regel, „geen gronden zonder heer“ (17).

Ten tijde van het landboek werd deze Hoel niet meer gebruikt als
gemene weide, maar was verpacht als bestendig grasland.

1.3.3. De beboste oppervlakte

Het bosareaal neemt 4,2 % van de totale oppervlakte in en kent de
grootste verbreiding in de noord-westelijke periferie van de gemeente.

(16) R. Van den Abeele, blz. 158.

(17) P. Lindemans, blz. 307.

De meest voorkomende term die hiervoor in het landboek gebruikt wordt is „bosch“ zonder enige toelichting omtrent de samenstelling ervan. Een aanwijzing voor bossen met opgaande bomen vinden we in de term „boombosch“.

Uit de memoires die de Ferrariskaart vergezellen weten we dat dit bos in de tweede helft van de 17e eeuw bestond uit hoogopgaande loofbomen met een ondergroei van hakhout.

Vervolgens wordt nog bos aangetroffen op percelen die verspreid tussen het akkerland voorkomen. Voor deze losse perceeltjes wordt dikwijls een betere beschrijving omtrent de samenstelling van het bos gegeven. Men spreekt namelijk van :

– „boombosch“ – „populaerbosch“ – „ackerbosselken“ – „eecken planterije“ ... wat reeds in paragraaf 1.2. van dit hoofdstuk werd toegelicht.

Soms geven toponiemen van percelen die onder *bos* gelegen zijn inlichtingen inzake de samenstelling ervan.

Voorbeeld :

Kaart 2, nr. 1466 „... een partijken bosch ghenaempt 't eeckbosselken...“.

1.3.4. Mengvorm

Met deze mengvorm bedoelen wij percelen waarbij meer dan één vorm van agrarisch bodemgebruik vermeld is, maar waarbij geen inlichtingen gegeven worden over de respektievelijke oppervlakten.

Soms hebben we te doen met twee vormen van bodemgebruik die allebei volledig hetzelfde artikel beslaan.

Voorbeeld :

Kaarten 2 en 4,

nr. 1003 „... een partije bosch en beweet...“

nr. 1374 „... eenen bosch en de beweet...“.

Dit wijst op een bos dat terzelfdertijd als grasplaats gebruikt wordt.

Meestal hebben we te doen met twee vormen van bodemgebruik die op een verschillende plaats van één artikel voorkomen. Bij sommige gevallen blijkt uit de perceelsvorm, waar de gebruiksvormen moeten gelokaliseerd worden.

Voorbeeld :

Kaarten 2 en 4,

nr. 1909 „... een partije land en de meersch...“

nr. 1906 „... een partije land en de een partije meersch...“.

nr. 1756 „... een partije land met wat beweet...“

nr. 1753 „... een grote partije cauterlant met een deelken beweet...“

nr. 1398 „... een hofstede en de bogaert...“

nr. 1401 „... een hofstede met 't land daeranne...“.

De oppervlakten van bos (4,2 %), weiland (4,9 %) en akkerland (75,2 %) zijn dus in feite iets onderschat. Daarentegen is de oppervlakte van de percelen waarop gebouwen voorkomen te groot. Een belangrijk gevolg hiervan is dat onmogelijk het procentueel aandeel van de oppervlakte gelegen onder *boomgaard* kan berekend worden, daar praktisch alle percelen met boomgaard onder *mengvorm* vermeld zijn.

In dit verband kunnen we nog opmerken dat de percelen waarop gebouwen voorkomen mogen gerekend worden tot het landbouwareaal. Noch het renteboek, noch het landboek geven nadere inlichtingen in verband met wat wel en wat niet tot de bebouwde oppervlakte moet gerekend worden.

2. Bewoning

In deze paragraaf zal een kwalitatieve benadering beoogd worden van de bewoningskenmerken die van betekenis zijn voor de nederzettingsgeschiedenis van de gemeente Nevele.

2.1. Gegevens uit het renteboek en het landboek

In het renteboek beperkt de beschrijvende tekst van de artikels zich tot de term „hofstede“.

Deze éézijdige terminologie laat niet toe na te gaan welke de gebouwen zijn die alleen een woonfunctie of een andere functie hebben. In het landboek vinden we een differentiatie van de bewoning in „huysstede en de erve“, „hofstede“, „hofstedeken“ en „hofplecxken“. De door ons berekende bedrijfsgrootte laat niet toe te achterhalen of de termen „hofstede“, „hofstedeken“ of „hofplecxken“ in een verschillende betekenis gebruikt worden. Wel kunnen we zeggen dat een „hofstedeken“ en een „hofplecxken“ vaak het huis is van een keuter die niet meer dan één ha land gebruikt.

De term „huysstede en de erve“ slaat op bebouwde percelen in de

dorpskern. In de woning van een „*huysstede en de erve*” kan zowel een keuter, ambachtsman, handelaar zelfs een landbouwer wonen.

Behalve voor de hand liggende typeringen zoals kasteel, klooster,... geeft het renteboek echter geen informatie over de aanwezigheid van ambachtelijke nijverheden zoals smidse, wagenmakerij. In het tweede deel van het renteboek, namelijk in de verklarende tekst van de kaarten wordt wel gesproken over het gasthuis van Nevele, een brouwerij en enkele herbergen. Het landboek vermeldt enkele brouwerijen en een smidse.

In het renteboek is ook aandacht besteed aan percelen die vroeger bewoond zijn geweest of er nog de sporen van dragen. Deze artikels zijn geregistreerd met de term „*onbehuysde hofdstede*”.

Het talrijk voorkomen van deze percelen heeft ertoe geleid dit feit in een afzonderlijk punt te behandelen.

2.2. De dorpskern

Voor de analyse van de dorpskern werden twee kaarten gemaakt. Kaart 5 geeft de toestand weer in 1639. Hiervoor werd de figuratieve kaart van het renteboek als grondplan gebruikt.

Kaart 6 geeft de toestand weer in 1682, waarbij het voornoemde grondplan werd aangevuld met de gegevens van het landboek.

In de agglomeratie van de dorpskern, die als „*Nevele-vrijheid*” een afzonderlijk entiteit vormt (18), kan men volgende componenten onderscheiden :

- Het complex kasteel-kerk-markt

In het westelijk deel van de dorpskern, nabij de Poekebeek, bevindt zich het kasteel omgeven door een complex van grachten.

Dit wordt in het landboek als volgt beschreven :

nr. 127 „*Den heer Baron van Nevele, zijn casteel metten mote, en de een planterije van eecken bomen oock op een mote mette wallen daermede gaande...*”

(18) Volgens R.M. Van den Abeele bestond de vrijheid van Nevele reeds in de tweede helft van de 13e eeuw en waarschijnlijk reeds vroeger.

In de 17e eeuw bestaat dit kasteel uit een „vierkante torre, aldaermen de gevangenen bewaert, met twee moten...” (De Potter - Broecker, 1879) (19).

Op de figuratieve kaart van het renteboek vinden wij de kasteeltoren en de zogenaamde twee „motten” terug. In feite toont de kaart ons dat we te doen hebben met een tweeledig „motte”-complex, bestaande uit een omwald opperhof en neerhof. De omwalling sluit rechtstreeks aan bij de Poekebeek en de vraag kan gesteld worden of deze laatste hiervoor niet opzettelijk is omgelegd (20).

(19) Van dit kasteel kunnen wij nog de overblijfselen aantreffen verbouwd in het huidige klooster achter de kerk.

(20) Het is ons ter plaatse opgevallen dat de Poekebeek vanaf het vroegere kasteel tot bij de plaats van de aktuele monding van de beek in het Schipdonkanaal, diep is ingesneden en dat hier het aspekt van een natuurlijke depressie ontbreekt. Wij stellen ons dan ook de vraag of dit rechtlijnig tracé niet kunstmatig veroorzaakt is. Wij dachten hierop een antwoord te kunnen vinden door het uitvoeren van enkele boringen langs het rechtlijnig diep ingesneden tracé. Uit een verkenningsboring tot 4,5 m diepte blijkt echter dat de bovenste 2,5 m ten gevolge van recente kalibreringswerken volkomen gestoord zijn. Het materiaal dat zich hieronder bevindt is pleistoceen zand dat lemiger wordt naar de diepte toe en tussen 3,20 m en 3,70 m stukjes gebroken silex bevat. Vanaf 3,70 m wordt geremanieerd tertiair aangeboord, bestaande uit olijfgroen, kleiig zand tot zandige klei.

De sterke storing van de bovenste 2,50 m maakt het bijgevolg niet mogelijk de samenstelling en de dikte van het beekalluvium na te gaan en te vergelijken met het alluvium stroomopwaarts. Het feit dat er op de Bodemkaart alluvium gekarteerd is langs het beschouwde tracé sluit naar onze mening een kunstmatige aanleg niet uit. Immers dergelijk antropogeen ingrijpen kan zeer ver in de tijd teruggaan en we kunnen vaststellen dat bijvoorbeeld te Landegem, bij het gehucht Wilde, eveneens alluvium gekarteerd is op plaats waar, door ingrijpen van de mens, de kouterrug is doorgestoken voor de afwatering en ontginning van de depressie van Noordhout.

In afwachting van aanvullend onderzoek durven wij, op grond van de bovenstaande beschouwingen, als een werkhypothese vooropstellen dat de Poekebeek vanaf de plaats van het vroegere kasteel is omgelegd. Dit betekent dat de natuurlijke beekdepressie zich ten zuiden van de dorpskern bevindt, waar de Poekebeek de Kale vervoegde; tevens is het mogelijk dat de Poekebeek, gezien haar groot verval ten zuiden van het complex kasteel-kerk-markt, een puinwaaier gevormd heeft, waarop de bewoning zich lokaliseerde.

De plaats overeenstemmende met het vroegere neerhof is ten tijde van het landboek ingenomen door een aanplanting van eiken. De vierkante toren die op het opperhof staat doet dienst als gevangenis en moet als residentie van de landheer reeds geruime tijd zijn opgeheven. Het gehele „*motte*“-complex wijst dus op het site van een feodale hofheer dat in de 17e eeuw slechts nog als relict bestaat.

Het is merkwaardig dat de kerk onmiddellijk geassocieerd is met dit „*motte*“-complex. Zo een geval is niet uniek (A. Verhoeve, 1972, p. 127-132). Deze vaststelling wijst erop dat we te doen hebben met een bewoningsite dat reeds bestond vooraleer de kerk werd gebouwd. In deze optiek is het aanneembaar dat de vestiging van de lokale landheer dateert van vóór de kerstening (pré - 7e-eeuws) en dat zijn woonplaats later werd omgevormd tot „*motte*“-complex (10e - 11e eeuw). Alszodanig kan de aanleg van de kunstmatige ophoging omgeven door grachten als een secundair verschijnsel worden gezien.

In de onmiddellijke nabijheid van dit „*motte*“-complex zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een tweede analoge structuur (kaart 6, nr. 26). Over dit verschijnsel wordt in het landboek echter geen informatie gegeven.

Door het huidige tracé van de Schipdonkvaart waren wij niet in de mogelijkheid enige aanwijzingen van dit „*motte*“-complex door terreinstudie op te sporen.

De aanwezigheid van een marktplein wijst op een centrum waar de handel op de voorgrond staat. De Potter spreekt van een vroegtijdig opbloeien van handel en nijverheid. Hij zegt dat er gedurende de middel-eeuwen in Nevele ambachten hebben bestaan. Een bevestiging hiervan ziet hij in de keure van Nevele. R.M. Van den Abeele ziet in Nevele een belangrijke marktplaats voor heel de omgeving, vooral voor het „Land van Nevele“ doordat langs de Poekeboek en langs de Kale per schip de waren konden vervoerd worden. Tevens bestaat er een goede verbinding met Drongen, Gent en Deinze.

De informatie die het landboek geeft (21) is te beperkt en de histori-

(21) Inzake ambachtelijke nijverheden beperkt de informatie van de gebruikte historische documenten zich tot het vermelden van een smidse en enkele brouwerijen.

sche gegevens ontbreken om enig inzicht te krijgen in de betekenis van de eigenlijke handelsactiviteit gedurende de door ons bestudeerde periode.

Dat dit handelscentrum wel belangrijk geweest is, blijkt uit het feit dat de gemeente Nevele een vrijheid bezat.

Dit laatste is een bewijs dat Nevele-vrijheid een stedelijk statuut gekend heeft doch dat de ontwikkeling tot een eigenlijke stad niet is doorgegaan.

— De Blaesendries (22) en den Hul

In het landboek van 1682 wordt duidelijk gewezen op het bestaan van een vroegere dries, in de betekenis van „green“ (H. Thorpe, 1961). We hebben namelijk de indicatie van twee hofsteden die „uit den dries genomen zijn“.

Nr. 68 „... een hofstede wezende cheys, uitten blaesendries...“

Nr. 69 „... een hofstedeken alsvoren cheys, uitten blaesendries...“

Deze dries bezit een typisch driessite, hij is namelijk gelegen op de overgang van de kouter van Vosselare naar de alluviale gronden van de Kale, een site dat kenmerkend is voor de driesen uit het Gentse.

Hoewel we uit de kaart van het rentboek kunnen afleiden dat de dries van het rechthoekige type is, is het ons niet onmiddellijk duidelijk hoe groot hij geweest is, noch hoe hij begrensd is.

Merkwaardig is dat deze dries door de gemeentegrens met Vosselare doorsneden is, waarbij het grootste gedeelte van de dries op Vosselare gelegen is.

Een mogelijke noordelijke grens van deze dries zien we in het *dreefken naar den Hoel*, doordat het gedeelte van de weg ten noorden van dit *dreefken* de naam draagt van „*straete an den blasiusdriesch*“. Het feit dat de oorspronkelijke verbinding tussen Nevele en Vosselare gebeurde langs de „*oude baan*“ wijst in de richting van onze hypothese.

Het is echter ook mogelijk dat de Hul de noordelijke grens van de dries vormde.

De Hul met daarbij aansluitend de Brabantstraat komen overeen met een verhevenheid in het mikroreliëf. De vraag is of de weg van de Blaesendries over de Hul langs de Brabantstraat niet als driftweg kan beschouwd worden naar de gemene weiden.

(22) Blaesendries of Blasiusdriesch.

— de verbinding tussen beide

Het complex kasteel-kerk-markt en de „*blaesendries*“ worden verbonden door de „*Sint-Jan Straete*“.

In de veronderstelling dat de Blaesendries eindigde aan het dreefke naar de Hoel, kan men de vraag stellen waarom deze verbinding niet rechtstreeks is gebeurd, maar wel langs den Hul om.

Hiervoor bestaan twee mogelijke redenen. Een eerste reden heeft betrekking op de bodemgesteldheid, waarbij de slecht gedraineerde gronden van den Hoel geen rechtstreekse verbinding van de Blaesendries naar „*de plaetse*“ toelieten.

Een tweede reden heeft betrekking op de hypotese (20), namelijk dat de aanwezigheid van een puinkegel een verbinding mogelijk maakte zonder nadelige invloed van het alluvium.

Tabel 3

Toestand 1639

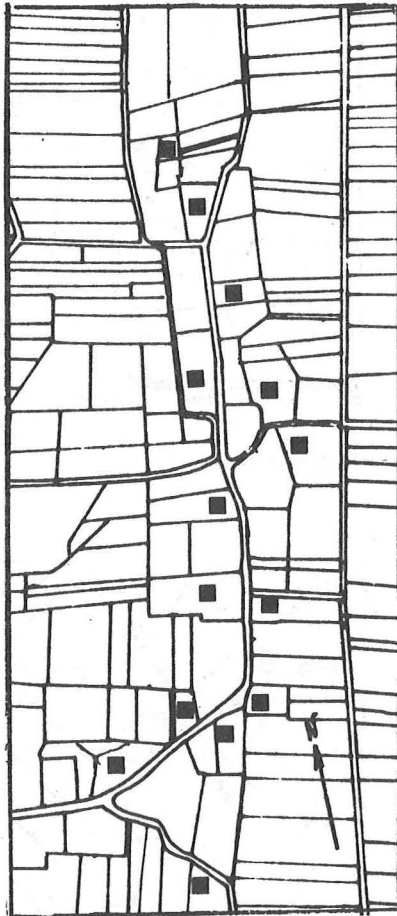
	aantal
Hofstede	183
Herberg	7
Brouwerij	1
Klooster	1
Kasteel	1
Gasthuis	1
Totaal	194

Tabel 4

Toestand 1682-1683

	aantal
Hofstede	131
Hofplecxken	7
Hofstedeken	44
Huysstede en de erve	52
Herberg	7
Brouwerij	2
Kasteel	1
Klooster	1
Smisse	1
Totaal	246

Fig. 3 : Het gehucht Oossche

0 100 200 300 m.

Fig. 4 : Het gehucht veldeken.

Fig. 5 : Het gehucht Vierbomen

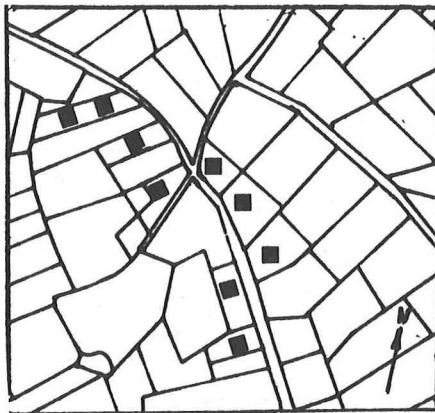

Fig. 6 : De bewoning langs de Bosstraat.

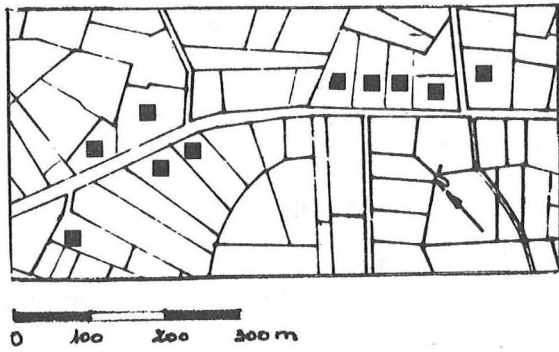

Fig. 7 : De bewoning op Kerrebroek.

2.3. De overige agglomeraties

In het bewoningsbeeld van de gemeente Nevele komen buiten de dorpskern enkele concentraties van huizen voor die zich aftekenen, hetzij als een duidelijk te omlijnen agglomeratie, hetzij als een meer losse samenhanging van huizen waarvan de afbakening niet mogelijk is zonder het invoeren van een afstandscriterium tussen de huizen.

Vermits het hier om een morfogenetische benadering gaat werd van een dergelijke afbakening afgeweken.

Het betreft de gehuchten Oossche, Vierbomen, Veldeken, Kerrebroek en de agglomeratie langs de Bosstraat.

2.3.1. Oossche (fig. 4)

De agglomeratie Oossche doet zich voor als een langgerekt gehucht, dat zich uitstrekt langs beide zijden van de Legekouter(straat), meer bepaald is dit gehucht gesitueerd aan de westzijde van de kouterrug. In het grondplan van deze bewoningsconcentratie worden geen aanwijzingen gevonden voor een bepaalde aansluiting met de percelering, noch voor de aanwezigheid van een opgedeelde plaats met „green” funktie. Het kouterrandsite suggereert een hoge ouderdom van het gehucht. De betekenis van de plaatsnaam Oossche wijst eveneens in deze richting (23).

2.3.2. Veldeken (fig. 5) (24)

Dit gehucht bestaat uit een losse agglomeratie omheen het kruispunt van de „Veldeke-straete” met het „Herperstraettien” zonder dat hierbij een gestructureerd grondplan te onderscheiden valt.

Merkwaardig is het toponiem „Veldeken”. Hiervoor bestaan twee interpretaties. Vooreerst is er de oude betekenis van „veld”, wat slaat op akkerland, waarbij we dan te doen hebben met een kleine geïsoleerde ontginningskern.

(23) Wij menen niet dat het toponiem een Romeinse ouderdom heeft zoals door M. Gysseling wordt voorgesteld. (M. GYSSE-LING, 1960 ; *Oosse, Oecea...*, Gall. rom.)

Het lijkt ons meer aangewezen het toponiem in associatie met de plaatsnaam „oosbrouck” te zien en het woord te interpreteren als een keltisch hydroniem. (*Isca* : Keltisch voor water ; wordt teruggevonden in plaatsnamen zoals *Isques, Isica, Ijzer...*) (Mondelinge mededelingen van S. Hebbelynck).

(24) Op de figuren 4, 5, 6, 7 en 8 is enkel de toestand in 1639 weergegeven. Een vergelijking met de toestand in 1682 leek ons overbodig, vermits slechts kleine wijzigingen optreden.

De jonge betekenis van „veld“ heeft betrekking op een gemene weideplaats wat dan wijst op een nederzetting van „keuters“ in of aan de rand van het „veld“.

Gegevens in verband met deze laatste betekenis van „veld“ zijn in Nevele niet aanwezig. Vandaar dat we een reden zien om Veldeken te interpreteren in functie van de eerste betekenis van „veld“.

Om dit te bevestigen is het echter noodzakelijk een beroep te doen op de agrarische structuur van dit gehucht, wat in paragraaf 4 zal worden toegelicht.

2.3.3. De overige gehuchten (fig. 6-7-8) (24)

In het bewoningsbeeld van Nevele tekenen zich nog enkele kleinere gehuchten af, namelijk Vierbomen, Kerrebroek en de bewoning langs de Bosstraat.

Langsheen de Vierboomstraat krijgen we een compacte bewoning die zich als afzonderlijke entiteit duidelijk aftekent.

De wijk Kerrebroek wordt gekenmerkt door een 6-tal huizen, ten noorden van een kleine depressie, die zich verspreid langs de straat bevinden.

De Bosstraat wordt gekenmerkt door een lintbewoning. In tegenstelling met het gehucht Oossche waar de huizen los bij elkaar staan, zonder dat daarbij een grondplan terug te vinden is, hebben we hier eerder te doen met een patroon van een straatbewoning.

2.4. De verspreide bewoning.

Naast de hoger vermelde agglomeraties vinden we in het bewoningsbeeld nog enkele losse agglomeraties van maximum een 6-tal huizen en enkele duidelijke alleenstaande woningen.

Een opvallend aspect van de verspreide bewoning is het voorkomen van een 5-tal omwalde hoeven.

Het „Hof ten Briele“ is een „leenhoeve“ die getypeerd wordt door een cirkelvormige omwalling (25).

Deze hoeve is gelegen op de grens van Nevele en Landegem, waardoor het grootste gedeelte van het bedrijf op de gemeente Landegem ligt.

nr. 606 „... ene leenhofstede metten wallen en bogaerden daarmede...“

(25) De vormen van de omwallingen worden afgeleid van de figuratieve kaarten van het renteboek.

Het „hof ten Heule“ is ook een „leenhoeve“ die gesitueerd wordt ten noorden van het gehucht Oossche in de onmiddellijke nabijheid van de Ossebeek. Deze hoeve is gelegen op een „motte“ met opperhof en neerhof, waarbij het opperhof gekenmerkt wordt door een circulaire omwalling.

nr. 345 *„... ene behuysde hofstede staende op ene mote, met het nederhof, bogaert, meerschelken, vijvere en de wallenbulcken daer al rondomme ligghende en de oock leen zijnde...“*

Het „pachtgoed“ is gelegen in de depressie van de Poekebeek, die werd omgeleid om de circulaire omwalling te vormen.

nr. 1793 *„... d'hofstede van zijn pachtgoed metten bogaert en de dreve...“*

Van deze 3 hoeven wordt in het landboek slechts één bewoonde „motte“ expliciet vermeld.

Uit de configuratie van de omwallingen blijkt dat de andere 2 hoeven ook als „mottehoeven“ kunnen beschouwd worden.

Naast deze 3 circulair omwalde hoeven komen nog 2 hoeven voor met een vierhoekige omwalling.

nr. 1713 *„... d'hofstede, wallen en de pleyn voor de poorte met bomen bestaen...“*

nr. 1669 *„... haeren hove wallen en de dreve...“*

Tenslotte vermelden we hier nog de aanwezigheid van twee onbewoonde „mottes“ met een vierhoekige omwalling. Eén ervan (nr. 1371) is duidelijk met een vierhoekige omwalling op de figuratieve kaart van het renteboek weergegeven.

In het ander geval (nr. 1652) hebben we eerder te doen met een tussenvorm van een circulaire naar een vierhoekige omwalling. Het feit dat we hier te doen hebben met „mottes“ bewijst dat de omwallingen oorspronkelijk circulair moeten geweest zijn.

nr. 1652 *„... met mote, wallen en al zijn ander land daer allomme...“*

nr. 1371 *„... en partije land genaempt 't cauterken met de motte en wallen dalrinne begrepen...“*

Deze laatste „motte“ is te associëren met een bestaande hoeve. Het be-

treft de hofstede nr. 1368, zetel van het bedrijf waartoe de „motte“ behoort. Dit wijst erop dat de huidige hoeve wellicht de „motte“ verlaten heeft en zich langs de straat is gaan vestigen.

2.5. De verdwenen bewoning.

Zoals reeds hoger vermeld wordt de verdwenen bewoning in het renteboek aangegeven met de term „*onbehuisde hofstede*“. In de periode van het renteboek zijn er een 30-tal percelen met een dergelijke vermelding (kaart 8).

Op de figuratieve kaarten slaan de „*onbehuisde hofsteden*“ op percelen waarvan het agrarisch bodemgebruik meestal weiland of boomgaard is, wat er wel degelijk op wijst dat deze percelen het site vertegenwoordigen van een vroegere hofstede.

Het landboek heeft slechts éénmaal de vermelding van „*onbehuisd hofstedeken*“ (kaart 2, nr. 174). De verdwenen bewoning kan echter achterhaald worden door gebruik te maken van toponiemen die overvloedig in het landboek vermeld staan.

Er zijn namelijk een aantal perceelsnamen die inlichtingen verschaffen inzake de verdwenen bewoning.

<i>nr. perceel</i>	<i>toponiem</i>
423	<i>de stedekens</i>
699	<i>d'oude hofstede</i>
701	<i>de lapstede</i>
774	<i>De stede</i>
837	<i>careelstede</i>
886	<i>d'hofstede</i>
699	<i>de stede</i>
1111	<i>frans hofstede</i>
1200	<i>'t stedeken</i>
1366	<i>d'oude hofstede</i>
1370	<i>claeys stede</i>
1566	<i>de lapstede</i>
1590	<i>het oude pachtgoet</i>
1599	<i>de verestede</i>
1618	<i>de paepenstede</i>
1691	<i>d'oude stede</i>
1893	<i>schaepers pachtgoet</i>

Kaart 8 toont aan dat een 5-tal percelen met vermelding „*onbehuisde hofstede*“ uit het renteboek samenvallen met percelen uit het land-

boek die *stede*-toponiemen bezitten.

Hieruit en ook uit het feit dat praktisch al deze percelen langs de straat gelegen zijn blijkt dat deze *stede*-toponiemen wel degelijk op een verdwenen bewoning wijzen.

In welke optiek dienen we deze gegevens van verdwenen bewoning te plaatsen ?

Een verplaatsing naar de tijd van de registratie van de gebruikte historische documenten geeft ons een beter inzicht in de toen heersende toestand.

Vooreerst zijn er de onophoudelijke schermutselingen op Vlaanderens grondgebied gedurende de late middeleeuwen. De gemeente Nevele heeft hier steeds veel onder te lijden gehad. De oorzaak hiervan lag vooral in de nabijheid van de stad Gent en de vele versterkte kastelen in het „land van Nevele“.

De godsdienstige hervorming kende ook te Nevele haar aanhangers, wat zich uitte in grote plunderingen en brandstichtingen.

Veelal komen dergelijke „*onbehuisde hofsteden*“ voor in de nabijheid van een in bedrijf zijnde hoeve, m.a.w. ze worden dikwijls aangetroffen op aan elkaar grenzende percelen.

Kaart 1 en 3,
nr. 839/nr. 840 ; nr. 1661/nr. 1662...

Dit bewijst een vlugge aanpak van de heropbouw van de landbouwbedrijven. Bij een aanzienlijke schade vergt het oprichten van een nieuw bedrijf naast de geteisterde hoeve minder tijd dan het herbouwen van de vernielde hoeve. (A. Verhoeve, 1972, p. 116-117).

Het verdwijnen van een aantal hofsteden moet ook in een verder verleden worden gesitueerd. Het ligt voor de hand hierbij te denken aan de agrarische depressie van de late middeleeuwen toen de landbouw door een diepgaande crisis ontworicht was.

3. Percelering

3.1. Terminologie

Voor de analyse van de percelering hebben we de begrippen gebruikt

opgesteld door de internationale werkgroep voor de geografische terminologie van het agrarisch landschap. (H. Uhlig en C. Lienau).

Evenwel was het nodig, gezien de kleine gemeentelijke entiteit waarop we werken, lokale aanpassingen te doen, namelijk :

- repel : lang perceel waarvan de lengte ongeveer 10 maal de breedte bedraagt ;
- reuzeblok : blokvormig perceel met een oppervlakte van ongeveer 15 ha.

3.2. Vormkenmerken

Opvallend voor de percelering is de dominantie van een blok-stroken complex met onregelmatig patroon waarbij geen duidelijke perceelsverbanden worden aangetroffen.

De repelpercelering in associatie met de strookpercelering beperkt zich tot de kouterruggen en het Kale alluvium. De repelpercelering komt voornamelijk voor op de Oossche-kouter. Op de Molenkouter daarentegen worden repels slechts sporadisch aangetroffen. Deze kouter wordt qua percelering gekenmerkt door regelmatige blokvormige percelen en de aanwezigheid van een blok met opvallende grootte. (Kaart 2, nr. 1934).

Een aspect van het wegennet in de gebieden gekenmerkt door een kouterfysionomie die te Berlare en te Sint-Martens-Latem aan het licht kwam, werd ook hier geconstateerd. Dit oud-bouwland complex wordt naast het uitgesproken open karakter ook nog gekenmerkt door het voorkomen van voetwegen die diagonaal doorheen een in hoofdzaak blokvormige percelering lopen. Dit is typerend voor de Molenkouter, waar we naast de hoofdwegen een secundair diagonaal lopende voetweg („voetweghel”) aantreffen. Deze voetweg kon ieder jaar na het ploegen gemakkelijk gebaad worden omdat geen hagen of grachten de doorgang belemmerden. (G. Schmook jr., 1970, blz. 47).

Opvallend is de aanwezigheid van een „Grossblock” (reuzeblok) namelijk het perceel met als toponiem „den grooten Oosbrouck” die een oppervlakte heeft van ongeveer 15 ha. De betekenis van dit reuzeblok werd reeds toegelicht onder de paragraaf van het agrarisch bodemgebruik.

Tevens wordt een groot blok aangetroffen in het uiterste noordwesten van de gemeente met als toponiem „de drij velden”. (Kaart 2, nr. 1032 en 1033).

Plaatselijk treffen we onregelmatige blokken aan met kromlijnige om-trekken. De onregelmatige vorm van deze percelen is vooral te wijten aan factoren van het fysisch milieu, waarbij het mikroreliëf en het ver-loop van de waterlopen een belangrijke rol spelen.

De onregelmatige percelering gebonden aan fysieke factoren vinden we vooral terug in het alluviale gebied van de Neerschuurbeek en de Poeke-beek.

De grillig gevormde percelering langs de Poekebeek is het gevolg van het kronkelend verloop van deze beek, en haar zeer smalle alluviale strook. (Kaart 2, nr. 1776, 1772, 1795, 1814 en 1812).

Ook het wegennet geeft dikwijls het ontstaan aan dergelijke percelering. (Kaart 2, nr. 1727 en 1737).

Op de wijken Kerrebroek en den Ham vinden we talrijke blokvormige percelen met opvallende grootte. Veel van deze blokken zijn geasso-cieerd met een toponiem, meestal een *kouter*-toponiem.

Tabel 5

nr. perceel	opp. in R ²	opp. in ha	Toponiem
1414	1 386	2,06	<i>den blancaert</i>
1790	1 649	2,45	
1769	1 969	2,92	<i>de 4 ghemeten</i>
1753	2 974	4,42	<i>den ham</i>
1715	2 576	3,82	<i>paepencauterken</i>
1737	1 670	2,48	
1815	1 789	2,66	<i>den cleynen eeck- bulck</i>
1710-1711	1 788	2,67	<i>in 't cauterken</i>
1673	1 856	2,76	<i>den beck</i>
1954	2 200	3,27	<i>den grooten draij- boom</i>
1908	1 672	2,48	<i>cappellencauterken</i>
1934	2 841	4,22	

Fig. 8 : Blok-stroken complex met onregelmatig patroon

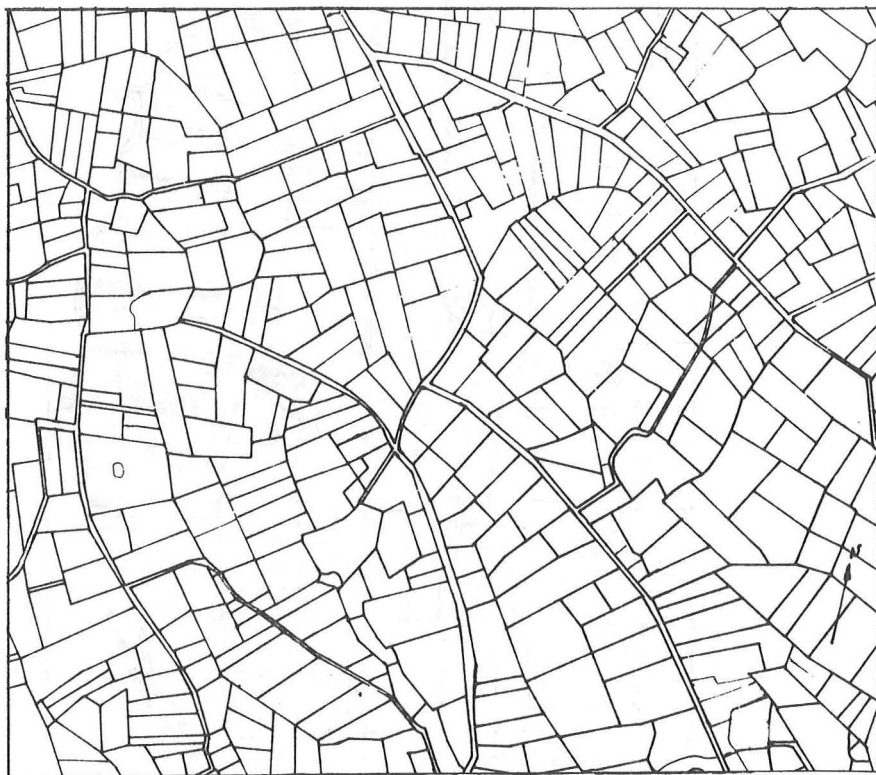

Fig. 9 : Percelering op de Oossche-Kouter en op het Kale alluvium

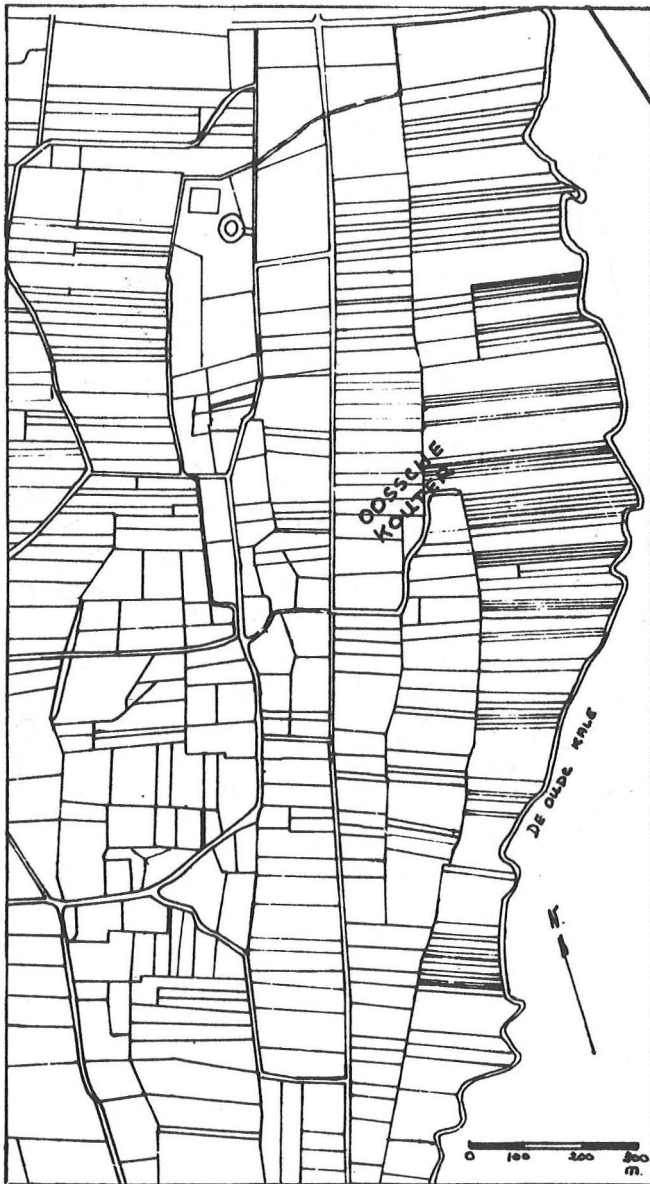

Fig. 10 : Percelering op de Molenkouter en op het alluvium van de Reigersbeek.

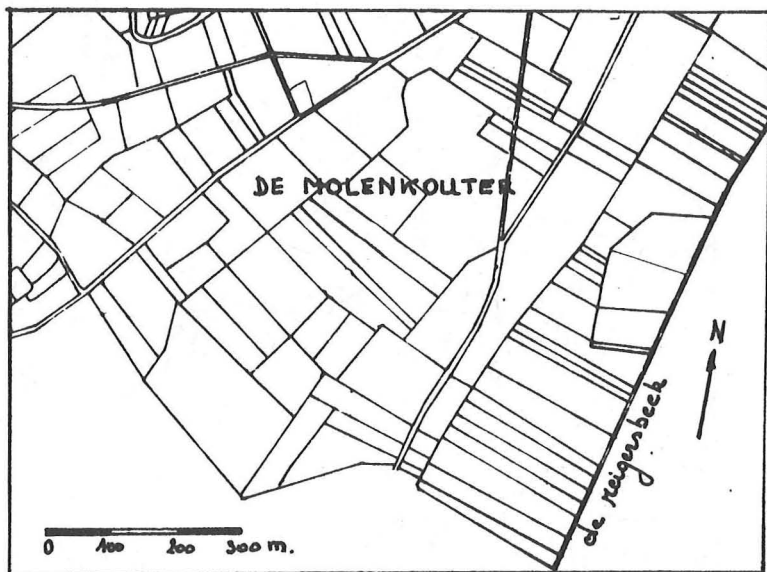

Fig. 11 : Onregelmatige percelering op de wijk „den Ham”.

Een groot aantal percelen in het zandleemgebied zijn geassocieerd met toponiemen waaronder de *bulknamen*, die in de 17e eeuw nog altijd in gebruik waren, ongetwijfeld de talrijkste groep vormen. (Kaart 7).

3.3. Interpretatie

Een opvallend kenmerk bij de analyse van de percelering is de afwezigheid van een systematische perceelsindeling waarbij we vooral denken aan een perceleringspatroon met „opstrekkend karakter” zoals te Noordhout door G. Schmook jr. werd beschreven (26).

De reden voor het ontbreken van een dergelijk patroon is wellicht dezelfde als deze die door A. Verhoeve werd gegeven voor de gemeenten Lichtervelde, Snellegem en Werken (27), namelijk het ontbreken van een fysische gesteldheid die over voldoende afstand dezelfde kenmerken vertoont. Door de invloed van het ondiep voorkomende tertiair substraat en het aanwezige mikoreliëf in de gemeente Nevele wijzigt de bodemgesteldheid zich op zeer korte afstand, wat voor de aanleg van opstreckende stroken ongeschikt is.

De percelering buiten de kouters lijkt het resultaat van individuele ontginningen in het kader van de grote middeleeuwse ontginningsbeweging. In het noordwesten van de gemeenten wordt een zwakke systematische ontginning aangetroffen. Het gebied bezit grotere en regelmatigere blokken dan het meer oostelijk gelegen deel van de gemeente, wat in de richting wijst van een jongere ontginning.

Op de kouters en het alluvium van de Kale getuigen de repels van een vroegere „Vergewannung” (28), waarbij de gronden waarop ze voorkomen geïntegreerd waren in één of andere vorm van communautair rotatiestelsel (drieslagstelsel) dat de middeleeuwse landbouw typeert.

(26) G. Schmook jr., 1964, blz. 479.

F. Dusaert (1961, blz. 28) : „groupes nombreux en bandes parallèles... de part et d'autre d'une route ou encore à partir d'un fossé d'une digue...”.

(27) A. Verhoeve, 1972, blz. 161.

(28) De term „Vergewannung” is hier gebruikt in de betekenis van het ontstaan van de percelering gekenmerkt door een „Gemengelage” van gelijkaardige stroken.

Deze agrarische repelpercelering is het best bewaard gebleven op de Oossche-kouter, waaruit blijkt dat deze kouter van minderwaardige kwaliteit is (29). De Molenkouter, waar de repels slechts sporadisch worden teruggevonden, moet oorspronkelijk een hogere landbouwkundige geschiktheid gekend hebben dan de Oossche-kouter, waardoor de „Vergewannung“ vrij vroeg in onbruik is geraakt en de consolidatie van percelen zich vlugger heeft voorgedaan.

De blokvorm van de percelen is dan ontstaan uit een versmelting van repelvormige percelen waarvan nog enkele bundels in het perceelspatroon (kaart 2, nr. 1928, 1942, 1932, 1933...) zijn overgebleven. De reuzeblok, met name „den grooten Oosbrouck“, is een bijzonder geval; als gemene grond behoort dit perceel eigenlijk niet tot het privé ver-kavelde areaal van de dorpsgemeenschap.

4. Agrarische structuur

In deze paragraaf zal hoofdzakelijk de nadruk gelegd worden op het *grondgebruik*, slechts in mindere mate op het *grondbezit*.

Het grondgebruik laat ons immers toe een beter inzicht te krijgen in de grootte en de perceelsschikking van de bedrijven „die als agrarisch structuur-element veel nauwer in verband staan met het landschap dan met het bezit het geval is“ (30).

4.1. Sociale differentiatie van het grondbezit

Tabel 6

grondbezit	bezit in R ²	bezit in ha	% van totaal landbouw-opp.
adellijk grondbezit	226 552	336,54	25,11
grondbezit van de geestelijkheid en karitatieve instellingen	36 387	54,05	4,03
grondbezit van de dorps-gemeenschap	14 503	21,54	1,61
grondbezit van de boeren	624 781	928,10	69,25

(29) Cfr. de bevindingen van G. Schmook jr., 1964, blz. 484.

(30) G. Schmook jr., 1964, blz. 561.

In deze indeling hebben wij vier klassen onderscheiden. Het bezit van de dorpsgemeenschap slaat op de gemene weiden ten noorden van de dorpskern.

Op kaart 9 vinden we deze vier klassen door een verschillende kleur aangeduid.

Omwille van hun belangrijk aandeel in het geestelijk grondbezit werd het bezit van de „Priesterage van Nevele” en van „D'abdije van Drongen” naast de gemeenschappelijke kleur nogmaals met een verschillende arsering voorgesteld.

Een vergelijking van de kaarten 3 en 4 met kaart 9 brengt ons tot de konstatacie dat het grootste gedeelte van de beboste oppervlakte in de westelijke periferie van de gemeente in bezit is van de adel.

Afgezien van het aandeel in grondbezit van de geestelijkheid en van de karitatieve instellingen maakt de rest van de landbouwgronden deel uit het boerenbezit (ongeveer 70 %).

4.2. Aantal en grootte van de landbouwbedrijven

In tabel 7 is er een indeling gemaakt van de bedrijven volgens grootte.

Tabel 7

Grootte van de bedrijven	Aantal in 1682
> 25 ha	5
25 - 20 ha	5
20 - 15 ha	6
15 - 10 ha	10
10 - 05 ha	20
05 - 03 ha	35
03 - 01 ha	60
< 01 ha	29

Bij het interpreteren van deze tabel moeten we rekening houden met volgende punten :

- vooreerst zijn er de bedrijven die in de periferie van de gemeente gelegen zijn en waarvan de oppervlakte te klein uitvalt, doordat een groot deel van hun landerijen op de aanpalende gemeente liggen ;

- vervolgens moet men rekening houden met het feit dat sommige bedrijven bestaan uit de samenvoeging van twee exploitaties elk met een bedrijfszetel, waardoor deze tabel een licht verté-kend beeld kan geven ;
- tenslotte zijn er de bedrijven die percelen bevatten welke onder *bos* gelegen zijn waardoor de oppervlakte van zo een be-drijf niet overeenstemt met de eigenlijke oppervlakte waarop aan landbouw gedaan wordt. Deze fout is echter zeer gering, daar het grootste deel van de beboste oppervlakte eigendom is van de adel en niet in de bedrijven is opgenomen.

Uit tabel 7 stellen we vast dat er een overwicht is van de kleine bedrij-ven wat reeds in de 16e eeuw kon worden aangetoond. In de 17e en 18e eeuw is dit overwicht gelijktijdig met de bevolkingstoename blijven stijgen (P. Deprez, 1957, blz. 126).

Tabel 8

naam van de gebruiker	opp. in ha
1. Gillis Lamme	35,64
2. Joos De Pestele	34,36
3. Jan Snauwaert	31,78
4. Pieter Verplaetsen	31,38
5. Gillis De Weert	28,48
6. Jan De Meyere	23,75
7. Gillis Boom	23,39
8. Jan Van Nevele	23,14
9. Mathijs Schamp	22,19
10. Christoffel De Jaeghere	21,65
11. Gillec Van Zenecote	19,65
12. Pieter Van Vynckt	18,47
13. Pieter van Kerrebroek	17,42
14. Rycquaert Verplaetsen	17,27
15. Jan Dhaenens	17,14

Volgens P. Deprez mogen we voor Binnen-Vlaanderen in de 17e - 18e

eeuw reeds van grote bedrijven spreken wanneer ze een oppervlakte bestrijken van 20 ha. Uit voorgaande tabel blijkt dat Nevele in 1682 een 10-tal grote bedrijven had.

Inzake de verbreiding van deze bedrijven kunnen we twee zones onderscheiden (kaart 10).

Het belangrijkste gebied van grote bedrijven wordt gevormd door het noordwestelijk randgebied van de Oossche-kouter. Tevens vinden we twee middelgrote bedrijven op de Molenkouter (ongeveer 17 ha).

Een tweede zone van grote bedrijven wordt gevormd door de noordwestelijke periferie van de gemeente.

4.3. De bedrijven en hun perceelsschikking

Er is een opvallend verschil tussen de gebieden met kouterfysionomie en de rest van de gemeente.

In de gebieden met kouterfysionomie komen percelen die behoren tot verschillende bedrijven naast elkaar voor. We hebben hier dus te doen met gebieden gekenmerkt door een „Gemengelage”, waarin de repel-percelering een aanzienlijk aandeel heeft.

Opvallend is de aanwezigheid van een „Gemengelage” op de meersgronden aan de Kale.

In het gedeelte van de gemeente dat niet gekenmerkt is door een kouterfysionomie komen grote bedrijven voor die een kompaktheid vertonen inzake perceelsschikking ; tevens komt deze in het grondbezit tot uiting. We hebben hier dus te doen met gebieden gekenmerkt door een „Einödlage”. Meestal maakt de hoeve zelf deel uit van de „Einöde”.

Voorbeeld :

Kaart 2 nr. 1098 „Veldeken hoeve”.

In dergelijk geval spreekt men van een „Einödhof”.

Het voorkomen van kleine gehuchten als Veldeken, Vierbomen,... is reeds hoger toegelicht (paragraaf 2).

De hoeven behorende tot zo een agglomeratie hebben een gemiddelde oppervlakte van 3 à 4 ha, waarbij zich een zekere groepering van de percelen voordoet.

Bij het einde van dit werk stel ik het op prijs een woord van dank te richten aan de heer Jan Luyssaert, de heer Paul D'Hoker en de heer Guido Schaeck voor hun daadwerkelijke steun, vooral bij de realisatie van de kaarten.

L. LAVENT

LIDGELD 1980

Dit dubbelnummer is het laatste van de jaargang 1979 dat u ontvangt.

Indien u vóór 1 februari 1980 uw ledenbijdrage voor 1980 hebt betaald zult u zonder onderbreking het **Driemaandelijks Berichtenblad** verder ontvangen.

Wilt u dus nu 300 fr. (gewoon lid) of 500 fr. (erelid) storten op rekeningnummer 000-0627981-03 van „Het Land van Nevele”, Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

U kunt ook betalen aan iemand van de bestuursleden.

Als u het eerste nummer van 1980 niet meer ontvangt, betekent dit dat u niet betaald hebt.

BIBLIOGRAFIE

- BAKER, A., HAMSHERE, J. LANGTON, J., (Ed)
Geographical interpretations of historical sources : readings in
historical geography, Newton Abbot, 1969, pp. 425.
- BAKER, A.,
Progress in historical geography : readings in historical geography.
Newton Abbot, 1971, pp. 311.
- DAELS, L.,
Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld,
in Tijdschr. van de Belg. Ver. voor Aardrijksk. Studies, 31, 2, 1962,
pp. 191-228.
- DAELS, L. en VERHOEVE, A.,
Les déformations topographiques de la carte de Ferraris, in Tijdschr.
van de Belg. Ver. voor Aardrijksk. Studies, 32, 2, 1963, pp. 301-
310.
- DAELS, L. en VERHOEVE, A.,
Het landschap van Sint-Martens-Latem, verleden, heden en toe-
komst, in Sint-Martens-Latem ; schetsen uit 1150 jaar geschiedenis,
Heemkring Scheldeveld, 1974, pp. 27-51.
- DE MOOR, G.,
Bijdrage tot de kennis van de fysische landschapsvorming in Bin-
nen-Vlaanderen, in Tijdschr. van de Belg. Ver. voor Aardrijksk.
Studies, 35, 1, 1963, pp. 129-133.
- DE POTTER, F. en BROECKAERT, J.,
De geschiedenis van de gemeenten van de provincie Oost-Vlaande-
ren, Gent, 1879.
- DEPREZ, P.,
De 16e, 17e en 18e eeuw, in Flandria Nostra, deel I, 1967, pp. 123-
165.
- DE SCHRIJVER, H.,
De oude landmaten in Vlaanderen, Brussel, derde uitgave, 1963.

- DUSSAERT, F.,
Les types de dessin parcellaire et leur repartition en Belgique, in
Tijdschr. van de Belg. Ver. voor Aardrijksk. Studies, 30, 1, 1961,
pp. 25-26.
- DUSSAERT, F.,
Les villages de „dries” en Basse et Moyenne Belgique, Extrait du
„bulletin de la Société Belge d’Etudes Géographiques”, Memoire
nr. 28, 1975.
- EDELMAN, C. en EDELMAN-VLAM, A.W.,
Bijdrage tot de ontginningsgeschiedenis van enige agrarische neder-
zettingen op de zandgronden, in Boor en Spade, 13, 1963, pp. 1-11.
- GYSELING, M.,
Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Noord-Frank-
rijk en West-Duitsland vóór 1226, Uitgegeven door het Belgisch
interuniversitair centrum voor neerlandistiek,
deel II, 1960, pp. 765.
- LINDEMANS, P.,
De geschiedenis van de landbouw in België, deel I, Antwerpen,
1952, pp. 436.
- SCHMOOK, G. Jr.,
Het probleem der afsluitingen en zijn toepassingen op de omgeving
van Drongen bij Gent, in Tijdschr. van de Belg. Ver. voor Aard-
rijksk. Studies, 27, 9, 1958, pp. 365-411.
- SCHMOOK, G. Jr.,
Het agrarisch complex te Drongen, persistentie en evolutie in zijn
belangrijkste aspecten gedurende 350 jaar, Doctoraatproefschrift,
Rijksuniversiteit Gent, Faculteit der Wetenschappen, 1964.
- SCHMOOK, G. Jr.,
Een evoluerend bewoningspatroon in Binnen-Vlaanderen. Metho-
dologische bijdrage over Drongen bij Gent, in Tijdschr. van de Belg.
Ver. voor Aardrijksk. Studies, nr. 1, 37, 1, 1965, pp. 31-35.
- SCHMOOK, G. Jr.,
Historisch-geografische verkenning van het landelijk landschap van
Sint-Martens-Latem, Heemkring Scheldeveld, 1, 1970, pp. 39-53.

- SNACKEN, F.,
 Het verband tussen bewoning en bodemgesteldheid in de Scheldedolders, in *Nat. Wet. Ts.*, 38, 1965, pp. 1921-212.
- SNACKEN, F.,
 Streekindeling en begrenzing van het Land van Waas, in *S.O.B.E.G.*, 2, 1961, pp. 217-255.
- SNACKEN, F.,
 Les Champs bombés du Pays de Waes, in *Les congrès et colloques de l'université de Liège*, Vol. 58, 1971, pp. 397-407.
- TAVERNIER, R. en AMERYCKX, J.,
 Le post-podsol en Flandre Sabloneuse, in *Pédologie*, 7, 1957, pp. 89-98.
- TAVERNIER, R.,
 Het verband tussen bodem en bewoning in België, in *Nat. Wet. Ts.*, 29, 1947, pp. 203-209.
- TAVERNIER, R. en VANDENHOUDT, H.,
 Verklarende tekst bij het kaartblad Nevele 54 E, Uitgaven I.W.O.N.L. Centrum voor bodemkartering (Dir. Prof. Tavernier), 1967.
- THORPE, H.,
 The green village as a distinctive form of settlement in the North European Plain, in *Bull. de la Soc. Belge d'Etude géogr.* XXX, 1961, pp. 93-134.
- UHLIG, H.,
 Flur und Flurformen, Gnessen, vol. I, 1967, pp. 21-69.
- VAN DEN ABEELE, R.M.,
 De „vrijhede van Nevele“.
 Bijdrage tot de vroegste geschiedenis van het „land van Nevele“, 1949-1951, pp. 47.
- VANMAEKELBERGH, Ch.,
 Marginale gronden te Wingene.
 Een retrospectief geografische studie, Licentiaatsproefschrift, R.U.G., 1973.

VAN STEENDAM, H.,

Berlare - Bodem en landschap vóór het einde van de 17e eeuw,
Licentiaatsproefschrift, R.U.G., 1973.

VERHOEVE, A.,

Bodem en landschap in centraal West-Vlaanderen.

Een historische-geografische studie van de gemeenten Lichtervelde,
Snellegem en Werken op rond van terreinstudie, bodemkaart en
landboeken.

Doktoraatproefschrift, Rijksuniversiteit Gent, Faculteit der Weten-
schappen, 1972.

VERHULST, A.,

Het landschap in Vlaanderen, Antwerpen, 1964, pp. 128.

VERHULST, A.,

Retrospectieve menselijke aardrijkskunde, Gent, 1972, pp. 206.

WIERINGA, A.,

Enige aantekeningen over de bodemgesteldheid van praehistorische
landbouwgronden in Drente, in Boor en Spade, 7, 1954, pp. 217-
223.

LIJST VAN DE FIGUREN IN DE TEKST

- Fig. 1. Morfografische indeling
- Fig. 2. De gemene weiden
- Fig. 3. Het gehucht Oossche
- Fig. 4. Het gehucht Veldeken
- Fig. 5. Het gehucht Vierbomen
- Fig. 6. De bewoning langs de Bosstraat
- Fig. 7. De bewoning op Kerrebroek
- Fig. 8. Blok- stroken complex met onregelmatig patroon
- Fig. 9. Percelering op de Oossche-kouter en op het Kale alluvium
- Fig. 10. Percelering op de Molenkouter en op het alluvium van de Reigersbeek
- Fig. 11 Onregelmatige percelering op de wijk „den Ham“

LIJST VAN DE TABELLEN IN DE TEKST

- Tabel 1. Het agrarisch bodemgebruik
- Tabel 2. Het procentueel aandeel van de agrarische bodemgebruiksvormen ten opzichte van de totale oppervlakte
- Tabel 3. De bewoning in 1639-1640
- Tabel 4. De bewoning in 1682-1683
- Tabel 5. Grote blok percelen
- Tabel 6. Sociale differentiatie van het grondbezit
- Tabel 7. Aantal en grootte van de landbouwbedrijven
- Tabel 8. De grootste bedrijven.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	119
---------------------	-----

HOOFDSTUK I

De historische bronnen.	120
Bespreking.	120
1. Het renteboek (1639-1640).	120
2. Het landboek (1682-1683)	122

HOOFDSTUK II

Het fysische kader - Morfografische eenheden	124
1. De valleien van de Kale en de Poekebeek	124
2. De Kale- rand kouter	125
2.1. Het Oossche - kouter complex	125
2.2. De Molenkouter	126
3. Hoog Nevele.	126
4. Het vlak bulkengebied	126

HOOFDSTUK III

Het kultuurlandschap in de 17e eeuw	128
1. Het agrarisch bodemgebruik	128
1.1. De gegevens van het renteboek en het landboek.	128
1.2. Toelichting bij de gebruikte termen.	129
1.3. Het agrarisch bodemgebruik van de 17e eeuwse Flur	132
1.3.1. De verhouding akkerland - grasland.	132
1.3.2. De gemene weiden.	135
1.3.3. De beboste oppervlakte	137
1.3.4. Mengvormen.	138
2. Bewoning.	139
2.1. Gegevens uit het renteboek en het landboek.	139
2.2. De dorpskern	140
2.3. De overige agglomeraties.	148
2.3.1. Oossche.	148
2.3.2. Veldeken.	148
2.3.3. De overige gehuchten.	149
2.4. De verspreide bewoning	149
2.5. De verdwenen bewoning.	151
3. Percelering.	152
3.1. Terminologie	152
3.2. Vormkenmerken.	153

3.3. Interpretatie	159
4. Agrarische structuur	160
4.1. Sociale differentiatie van het grondbezit	160
4.2. Grootte en aantal van de bedrijven	161
4.3. De bedrijven en hun perceelsschikking	163
BIBLIOGRAFIE	165
LIJST VAN DE FIGUREN IN DE TEKST	169
LIJST VAN DE TABELLEN IN DE TEKST	170
INHOUDSOPGAVE	171

JAN DE PRE (1701-1771),
BEELDHOUWER VAN HET ANTIEKE KRISTUSBEELD
IN DE KERK VAN NEVELE

In een zeer lezenswaardig artikel, in het laatste nummer van het *Berichtenblad van het Land van Nevele* verschenen, heeft ons bestuurslid, dhr. Antoine Janssens, uiteengezet hoe het Kristusbeeld, dat aan de buitenmuur van de kerk prijkte, ontdaan werd van de verflagen en hoe een gaaf houten beeld te voorschijn kwam. De schrijver van het artikel had ook gelezen dat DE POTTER en BROECKAERT in de *Geschiedenis van Nevele* een meester beeldhouwer vermeldden, JAN DE GRE, die volgens de kerkrekeningen van 1732-1733, aan de kerk van Nevele een houten Kristusbeeld had geleverd. Dhr. Antoine Janssens wou dan ook meer weten over die beeldhouwer en heeft daarom verscheidene personen en instellingen aangeschreven om de maker van het beeld wat nader te situeren. Maar er kwam niets positiefs uit de bus.

Het was toch onwaarschijnlijk dat over een „meester” niets gevonden werd. Bovendien leek ons de naam DE GRE een zeer verdachte franse naamgeving ; in het naamregister van *Les Noms de Famille de France*, 1945, van de franse antroponymist ALBERT DAUZAT kwam die naam niet eens voor. Het lag dan ook min of meer voor de hand dat de originele tekst van de kerkrekeningen nog eens diende doorgenomen. De kwestie was vlug opgelost. DE POTTER en BROECKAERT hadden de de zeer gekunstelde hoofdletter P als G gelezen - wie laat niet eens een steek vallen ! - en de naam van de kwestieuze beeldhouwer was DE PRE. En wat verder lezen we in dezelfde kerkrekeningen dat hij voor de kerk van Nevele nog twee beelden geleverd had : *Item betaelt aan Jan de Pre de somme van vier ponden seshien schellingen ende acht grooten over het snijden vande beelden vande heyilige Mauritius ende Hubertus...* Dhr. Antoine Janssens bezit een kopie van een inventaris van de kerk van Nevele, opgemaakt onder deken ANNOQUE (1833-1858) : daar wordt gewag gemaakt van die twee beelden, die van een relikwieschrijn voorzien zijn. Wat er van die twee beelden geworden is blijft een open vraag. In alle geval worden ze in DE POTTERS *Geschiedenis van Nevele* niet meer vermeld.

Benevens de kerkrekeningen, die boekhoudkundig opgesteld zijn, waren nog voorhanden de losse rekeningen, waar we de autografe handtekening van DE PRE kunnen lezen en bijkomende inlichtingen vinden over de bestemming van het Kristusbeeld :

<i>Debet de keercke van Nevel aen Joannes Depré, meester beelthauder, als voeren voor een Godt om te hanghen op het kerckhof de somme van</i>	L 5''-''-''
<i>Item over drij lijsten dienende tot de canonen</i>	S -''8''-''
<i>Item over drij coppelen vaesen dienende tot de twee troonen</i>	L -''18''-8
<i>Item over verschoot van ijfer en vracht</i>	L -''3''-6
<i>Somme totael</i>	L 7''-10''-2
<i>Ontfaen van Herman Lamme, keerckmeester van Nevel de somme van seven pont thien sch. twee gr. en vold. van dese specificatie desen 7 feb. 1734.</i>	

Jan De Pré

We weten dat de gilden of ambachten aan zeer strikte reglementen en controle gebonden waren ; er zijn dan ook wat archivalia die erop betrekking hebben. Zo heeft stadsarchivaris VICTOR VAN DER HAEGHEN (1856-1916), aan de hand van lijsten, rekeningen en allerhande dokumenten, de ledenlijsten kunnen opmaken van de gentse beeldhouwers- en schildersgilden van de XVIe tot de XVIIIe eeuw.

Aan het hoofd van een gilde stond een *heuverste* ; deze oefent het ambacht niet uit, maar is eerder een beschermheer. Die heuversten waren patriciërs, hogere ambtenaren of adellijke personen, die meestal van het ambacht niets afwisten. Zo was in 1717 jonkheer Jan Bamp-tiste d'Hane, heere van Nieuwlande ten Doorne heuverste. Maar het eigenlijk beheer van de gilden was in handen van de *gheswoornen* : als beoefenaars van het ambacht waren zij gemachtigd, om met kennis van zaken, de rechten en plichten van de gildebroeders te doen eerbiedigen. Bij Van der Haeghen lezen we dat JAN DE PRE (andere schrijfwijzen DUPRE en DE PREZ) in 1731 *cooper van de neiringe* was als *beeltsnijder*. Dat betekent dat hij, ingevolge het verworven meesterschap, zijn bijdrage als volwaardig lid van het gilde gestort had. Om als meester erkend te worden schreef het reglement uit 1600 het volgende voor : *Item de beeltesnijders zullen ghehouden zijn voor preuve te maecken ende snijden eene behoorlicke figure, eene epitaphie ofte eenen verhevenen saerck, ter visentaetie van de ghezwooren ende ander wercluijden hemlieden dies verstaende.*

In 1738 is er te Gent een telling van de ambachten en zo zien we hoe het beeldhouwersgilde samengesteld is :

Beelthauders
Meesters : sesthiene
Knechten : achte
Leerjonghers : thiene
Medewerckers : viere

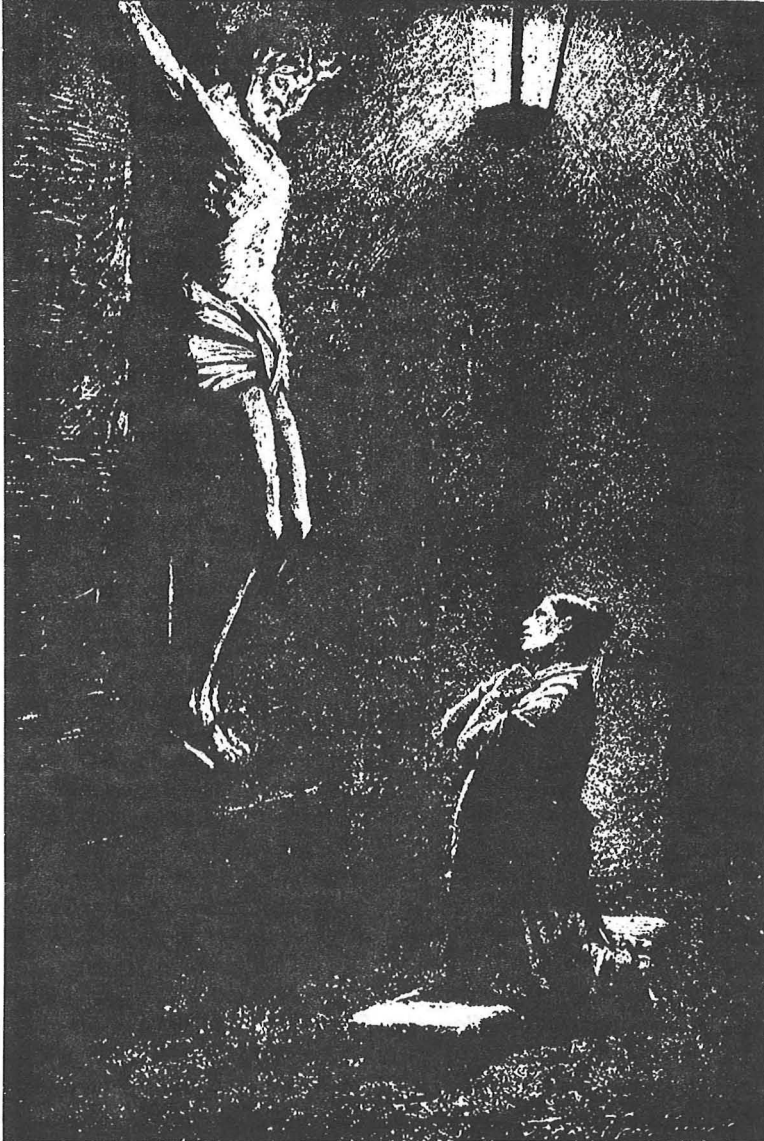
JAN DE PRE is tot tweemaal toe *gheswoorne* geweest : een eerste periode van 1747 tot 1752, een tweede periode van 1763 tot 1768. Wat op het eerste gezicht wat zonderling lijkt, is dat hij in 1738 ook het meesterschap als *stoffeerder* verwerft. De proef wordt alzo beschreven in het reglement van 1600 : *Voorts van andere die gheen figueren en connen schilderen zullen ghehauden zijn te stofferen een ghesneden figuere, die te vergulden, ende zijn coleuren te legghen alzoot behoort.* DE PRE was nog geen *stoffeerder*, toen hij het beeld aan de kerk van Nevele geleverd heeft ; heel waarschijnlijk heeft hij het dan ook niet beschilderd.

In zijn werk *Gent, van den oudsten tijd tot heden*, schrijft DE POTTER : *De nog bestaande processietoortsen der nering (van de metselaars) werden gemaakt in 1747 door den beeldhouwer Frans Allaert, die voor het werk eene som van 16 pond groote ontving. De teekening was gemaakt door Jan Deprs (sic), volgens de neringrekeningen over 1746-1747.* Het is alsof de naam De Pré De Potter niet ligt ; terecht heeft V. Van der Haeghen die persoon geïdentificeerd als Jan De Pré. Die processietoorts berust nu in het Bijlokemuseum, maar de tekening is niet meer voorhanden.

JAN DE PRE werd begraven op 27 november 1771 ; Van der Haeghen geeft verkeerdelijk 23 op. In het parochieregister van Sint-Salvator, Gent, lezen we : *1771. Die 27 9bris sepultus est in templo Joannes de Pré, etatis 70 annorum cum exequiis duplicibus.* (Op 27 nov. werd in de kerk begraven Joannes de Pré, oud 70 jaar, met plechtige uitvaart). In de geboorteregisters van de Stad Gent was er geen Jan De Pré te vinden. Was hij dan een inwijkeling ? Zijn naam is ook niet te vinden in de poortersboeken, waar de namen opgetekend staan van zij die het burgerrecht van de Stad Gent bekomen hebben. De meest plausibele uitleg is dan dat zijn ouders inwijkelingen waren ; de kinderen worden in de poortersboeken niet vermeld.

In haar werk over de *Sint-Niklaaskerk, Gent*, vermeldt E. DHANENS een *gebeeldhouwd medaillon Het Doopsel van Christus door Sr De Pree, 1778 (wellicht Jan De Prez of Du Pré)*. Als we nu weten dat Jan De Pré in 1771 overleden is, moeten we die veronderstelling verwerpen.

Het Kristusbeeld, aan de buitenmuur van het koor opgehangen, maakte wel een diepe indruk op de voorbijganger, vooral 's avonds bij het dansend kaarslicht van de lantaarn. We vinden er de neerslag van in het werk van VIRGINIE LOVELING. Hoewel ze niet zo kerks was, heeft de schrijfster tot tweemaal toe dat beeld geëvoeerd. In haar roman

Uit de roman *Sophie*, 1889, derde druk.

De tekening is van de hand van de antwerpenaar FRANS VAN CUYCK (1857-1952), die ook de bundel *Gedichten*, 3e uitgave, van de zusters LOVELING illustreerde.

Sophie, die nevelse toestanden uit de schoolstrijd van de jaren 1880 uitbeeldt, komt op een winteravond het hoofdpersonage voor het beeld bidden : *Zij liep de trapjes op van het kerkhof, dat door duizendjarige aanhooping van de op elkander volgende geslachten der gemeente, hoogliggend, het omgevend, gespleten muurken naar den straatweg en het plein deed overhellen. Zij zonk op hare knieën neder. Het flauwe lampje, voor het kruis hangend, schemerde op den naakten Christus, en hoofd en voeten in de duisternis latend, verlichtte het alleen de bloedige zijwonde van het meer dan levensgrootte beeld.* De 3e uitgave van de roman *Sophie* werd met een zestal litografies verlicht : één ervan stelt een gekruisigde Kristus voor die ongetwijfeld door het nevelse Kristusbeeld geïnspireerd is.

In de novelle *Bazin Vincent*, waar het verhaal zich opnieuw te Nevele afspeelt, vertelt Virginie Loveling hoe zij en haar zuster, na een avondbezoek, langs de kerk liepen en naar het beeld opkeken : *Aan het beenderhuis, boven den vreeselijk gefolterden Christus, brandde een licht. Over het lage kerkhofmuurken heen zagen wij in het schijnsel den stapel doodshoofden, met holle oogen ons aankijken, met groote tanden ons aangrijzen.*

Tot hiertoe kende men geen enkel werk van JAN DE PRE, alleen de vermelding van een tekening van zijn hand. Maar dank zij de ontdekking van die houten Kristus te Nevele door E.H. Pastoor A. Cosijns en dhr. Antoine Janssens kennen we nu ten minste een werk van die beeldhouwer, dat terecht mag doorgaan als een beeld van kunsthistorische waarde. Mocht men nog kerkrekeningen van Gent en omliggende parochies uitpluizen, dan menen we dat er nog beelden op naam van JAN DE PRE kunnen gevonden worden.

J. VAN DE CASTEELE
Sint-Amandsberg.

BIBLIOGRAFIE.

ONUITGEGEVEN BRONNEN

GENT, RIJKSARCHIEF.

Kerkfabriek, Nevele. Kerkrekeningen 1732-1733.

Kerkfabriek, Nevele. Bewijstukken bij de kerkrekeningen 1735.

GENT, STADSARCHIEF

Liber mortuorum parochialis ecclesiae Sti Salvatoris Gandavi
1769-1785

NEVELE, RIETGAVERSTEDEMUSEUM.

Inventaris opgemaakt bij de aankomst van deken Annoqué,
1833.

UITGEGEVEN BRON

VAN DER HAEGHEN, Victor,

La corporation des peintres et des sculpteurs de Gand. Matricule, comptes et documents. XVIe-XVIII siècles, Brussel, 1906.

WERKEN

DAUZAT, A.,

Les noms de famille de France, Parijs, 1945.

DE POTTER, F.,

Gent, van den oudsten tijd tot heden, Gent 1882-1901, deel III, p. 534.

DE POTTER, F. en BROECKAERT, J.,

Geschiedenis van de Gemeenten van de Provincie Oost-Vlaanderen... Nevele, Gent 1864-1890, p. 79.

DHANENS, E.,

Sint-Niklaaskerk Gent, Gent 1960, p. 70.

LOVELING, V.,

Bazin Vincent, in *Nederland*, 1907, deel II, p. 10.

LOVELING, V.,

Sophie, Gent, 1885, p. 330-331.

VAN DER HAEGHEN, Victor,

Dupré Jan in Thieme-Becker, *Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler*, Leipzig, 1914, deel X, p. 174.

(Hier dient aangestipt dat de eigenhandige handtekening De Pré of Depré is, zoals hoger vermeld).

P.S. Bij het ter perse gaan kregen we inzage van het werk van VROONEN E., *Dictionnaire étymologique des noms de famille de Belgique*, 2 d., Brussel, z.d. In deel II, p. 107, wordt een naam De Grez vermeld en betekent afkomstig van Grez-Doiceau, gemeente in Brabant.

Dit om onze bewering „De Gré, een verdachte franse naamgeving” wat af te zwakken.

HOEVENAMEN IN HANSBEKE, LANDEGEM EN MERENDREE

Wanneer we nu iemands woonplaats willen aanduiden kunnen we dat doen met de straatnaam, het huisnummer, de gemeentenaam of de naam van de wijk.

Wanneer ambtenaren van het kadaster een perceel willen situeren, gebruiken zij een kaart van de gemeente. Die kaart is in secties verdeeld, op elke sectie is elk stukje grond met een nummer aangeduid. Dit is echter niet altijd zo geweest.

Reeds van oudsher kregen de huizen in de steden een naam om ze van mekaar te kunnen onderscheiden. Maar ook op het platteland kregen de weinige, belangrijke huizen een naam, zoals de winkels, cafés en de verafgelegen hoeven.

De enkele straten waarin dan de meeste huizen stonden hadden reeds in de vroege middeleeuwen een naam gekregen en zo was het niet moeilijk om iemand terug te vinden. Bovendien kende in een dorp haast iedereen mekaar.

Zo'n huisnaam werd niet zo maar uit de duim gezogen en of in het wilde weg gegeven. Onze voorouders waren zo sterk verbonden met de natuur en met het leven rondom zich dat ze hun hoeven een naam gaven die de omgeving weerspiegelde.

Zo kon een hofstede genoemd worden naar het stuk land waarop ze lag ; naar een aanpalende beek ; naar de kwaliteit van de grond ; naar een speciaal herkenningpunt in de omgeving of naar de ligging van de plaats ten opzichte van de dorpskern.

De K.V.L.V. heeft in samenwerking met „Het Land van Nevele“, in het kader van „Het jaar van het dorp“ het lofwaardig initiatief genomen, aan de hoeven in Landegem, Hansbeke en Merendree de oude naam terug te geven of, indien die niet meer voorhanden was, een nieuwe verantwoorde naam te zoeken (x).

We geven nu per gemeente een overzicht van de nieuwe hoevenamen met een bondige historische of etymologische verklaring.

(x) Een verslag van die actie kunt u lezen in *Driemaandelijks Berichtblad van de Heemkundige Kring „Het Land van Nevele“*, jg. IX (1978), nr. 4, blz. 265-266.

HANSBEKE

D'Ertbessebulken (Lionel Bauwens, Voordestraat 10) : genoemd naar een bestaande perceelsnaam. *Ert* of *aard* wordt meestal verklaard als „gemeenschappelijke weide“ vaak van slechte kwaliteit. *Bessem* betekent hier „plaats begroeid met wild struikgewas“. Een *bulk* is in onze streek een vochtig perceel, zowel akkerland als weiland, dat door een levende afsluiting wordt begrensd. (Zie ook onder Landegem *Klaverbulk*).

Ter Voorde (gebroeders De Jaeger, Vaartstraat 4). Een *voorde* is een doorwaadbare plaats in een beek of rivier.

Mijnveldhoeve (Gilbert De Muer, Hammestraat 31). Waarschijnlijk is *mijnveld* een volkse aanpassing van *maaiveld*. Het *mijnveld* is volgens onze zegsman Etienne Bauwens „een drassige weide, niet goed om te grazen, wel om het gras of te maaien“.

Boshoeve (Lucien Gaudissabois, Hammestraat 10) : genoemd naar een nabijgelegen bos.

d'Hammehoeve (René Gaudissabois, Hammestraat 2). Een *ham* is meestal weiland, gelegen in een kromming van een rivier, beek of weg.

't Paardehof (René Gyssels, Rho) : genoemd naar een kweker of liefhebber van paarden.

Daelhoeve (Raphaël Peltijn, Dale 12) : genoemd naar de straat.

Ter Hamme (Noël Santens, Hammestraat 14) : zie *D'Hammehoeve*.

Hammeveld (Cyriel Van de Voorde, Vaartstraat 18) : genoemd naar een perceel ; zie ook *d'Hammehoeve*.

Goed ter Voorde (Marcel Van Yper, Voordestraat 4) : verklaring zie *Ter Voorde*.

't Withof (Silvère Verhelst, Laagstraat 6) : het huis en de stallingen zijn in het wit geschilderd.

LANDEGEM

Weststede (Etienne Bauwens, Westhoek 23). De hoeve is gelegen in de Westhoek, dus in het westen van de gemeente Landegem.

Olmenhoeve (Walter Bauwens, Heiste) : genoemd naar een olm bij de hoeve.

Bachten Irne (Cyriel Bonamie, Gaverstraat 20). De hoeve ligt op de Heirenthoek. Misschien is *irne* wel een andere vorm van *heren* dat „haagbeuk“ betekent.

Molenhoeve (Irené Braet, Molenkouter 9) : genoemd naar de nu verdwenen molen op de Heirenthoek.

Driehekkens (Hilaire en Irené Claeys, Puttemeersstraat 1). Een *hekken* vormde de toegang tot een kouter. Eertijds waren de kouters afgesloten door een hek om het vrijlopend vee tegen te houden. Maar een *hekken* vormde ook een grens tussen verschillende gemeenten. Een *hekken* kan ook de toegang tot een hofstede zijn.

De Kleemhoeve (André Clincke, Scheurestraat 10) : *kleem* is „klei“. De hoeve ligt op zware grond.

Populierenhof (Leon De Cooman, Musschaverstraat 30) : genoemd naar de bestaande populieren rondom de hoeve.

Kouterhof (René De Meyer, Heirenthoek). De hoeve ligt aan de Molenkouter.

Meirebeekhoeve (Etienne De Weirdt, Veldekouter). De hoeve paalt aan de Meirebeek. *Meire* of *mere* betekent „laaggelegen land waarin veel poelen voorkomen“.

Ter Stynen (Daniël De Winter, Westhoek). Waarschijnlijk is hier een steenput bedoeld. Dit is een put waaruit vroeger klei werd gedolven voor het bakken van baksteen. Nu zijn die putten meestal opgevuld.

Ter Beke (Roger De Winter, Musschaverstraat 31) : paalt aan de Meirebeek (zie ook *Meirebeekhoeve*).

't *Laag Hof* (Astère Everaert, Heigestraat 63). De hoeve ligt op Heiste in een laag gedeelte van Landegem, ook „Landegem leegte” genoemd.

Oosterhoeve (Silvère Hinnion, Musschaverstraat 33) : ligt ten oosten van Landegem (zie ook *Weststéde*).

't *Schaaphof* (Jozef Standaert, Grote Heirenthoek 26). Op dit hof werden vroeger veel schapen gefokt.

Ter Eecken (Herman Tollens, Kleine Heirenthoek 18) : ligt aan een bestaande eik.

Ten Brielen (Willy Van Hecke, Heigestraat 49) : ligt op Heiste, een laaggelegen gebied van Landegem. Een *briel* of *broel* is een laaggelegen, moerassige weide.

Ten Dries (Odiel Van Kerrebroeck, Haarkensstraat 7). De hoeve ligt aan de huidige Haarkensstraat, vroeger *Poeldendries* genoemd. De huidige *Poeldendries* is eigenlijk de vroegere *Kapellendries*, wat ook heel vanzelfsprekend is want nu nog staat er de kapel van O.L. Vrouw van Zeven Weeën.

Over de betekenis van *dries* zijn de taalkundigen het niet eens : enkelen verklaren het als „een pleintje op een driesprong van wegen” ; anderen spreken van „gemeenschappelijke weide”, „braakliggend land” en „dorpsplein”.

Zowel de huidige *Poeldendries* als de vroegere *Poeldendries* (nu Haarkensstraat) zijn laaggelegen, drassige gebieden aan een driesprong van wegen.

Klaverbulk (Etienne Van Vooren, Westhoek 29) : een *bulk* is een omheind perceel land. Het woord *bulk* vinden we nog terug in *beluik* en *bijloke* „afgesloten ruimte” en *beloken* pasen „het feest dat de paastijd afsluit”. Eertijds was het bewerkte land afgesloten om er het vrijlopende vee buiten te houden. De *klaverbulk* werd genoemd naar het gewas dat er vroeger werd gezaaid.

Gaverbeekhoeve (Eric Vermeulen, Gaverstraat 22) : ligt aan de Gaverbeek. *Gaver* betekent in Oost-Vlaanderen „moerassige, drassige grond ; meestal lage gronden zonder afwatering”.

Dorpshoeve (Etienne Willems, Stationsstraat 2) : de hoeve is gelegen in de dorpskom.

MERENDREE

Donkshoeve (Valère Ballegeer, Petendonckstraat 2). Een *donk* is een hoger gelegen (woon)plaats in een laag gebied.

Biesdonckhoeve (Marcel De Grande, Eiland 8) : is een hoger gelegen plaats in een laag gebied dat begroeid is met biezen.

't Ruitershof (Omer De Jaeger, Veldestraat) : zo genoemd omwille van de ruitertornooien die er plaatsvinden.

Paelhoeve (Roger De Ronne, Petendonckstraat 3) : *paal* betekent hier „grenspaal“ ; verschillende bomen werden als grenspaal gebruikt.

Winkelputhoeve (Marnix Gelaude, Eiland 2) : genoemd naar de aangrenzende Winkelputstraat ; *winkel* wordt gebruikt voor percelen die gelegen zijn in een hoek van een weg, een water of een dorpsgrens.

Dorpshoeve (Omer Keirse, Dreef 14) : de hoeve is gelegen in de dorpskom.

Kapellegoed (Roger Van Hecke, Oostergem) : gelegen bij een kapel.

Lindenhoeve (Roger Vanheecke, Biezenstraat 29) : genoemd naar bestaande lindes.

Loohoeve (Walter Van Heule, Loostraat 28) : *lo* is in de plaatsnaamkunde een „woest terrein met heesters en wild struikgewas“ ook „moerassige wildernis“.

Jan LUYSSAERT
Merendree.

KRONIEK

1. Verslagen

- *Tentoonstelling op zondag 3 en maandag 4 juni 1979 in het museum „Rietgaverstede“ te Nevele met medewerking van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“.*

Traditiegetrouw organiseerde de heer A. Janssens in zijn museum een tentoonstelling ter gelegenheid van de pinksterkermis in Nevele. Dit keer kreeg hij de medewerking van de heer F. Meerschman uit Zomergem die een reeks prachtige documenten en foto's bijeenbracht over de oorsprong en geschiedenis van het „Afleidingskanael der Leye van Deynze naer Schipdonck“.

Onze aandacht ging niet alleen naar de merkwaardige documenten zoals *ordonnanties*, politiereglementen en lastenboeken maar ook naar de technisch hoogstaande reproducties van vele oude foto's.

Burgemeester A. Van Speybroeck opende op zaterdag 2 juni de tentoonstelling en de heer J. Luysaert schetste in zijn openingsrede o.m. de sociale geschiedenis rondom het graven van het kanaal. We drukken hier dit gedeelte van zijn toespraak af.

Het kanaal van Schipdonk, ook Afleidingskanaal van Deinze naar Merendree genoemd, werd gegraven omdat de Kale haar rol niet meer kon vervullen.

Wanneer we even de geschiedenis van de Kale inkijken dan zien we dat ze herhaaldelijk werd geruimd en uitgedolven om bevaarbaar te blijven. Maar in 1668 was ze zo vervuild, dat ze op sommige plaatsen zelfs voor kleine schuiten niet meer bevaarbaar was. Na herhaalde pogingen om de Kale te laten kanaliseren, die dan telkens weer op verzet stuiten van een of andere instantie, werd ze van Nevele tot Merendree opnieuw gegraven in 1831. We vermelden dit feit in het bijzonder omdat Emmanuel Comparé, een van de stamvaders van de gezusters Loveling en dus ook van Cyriel Buysse, in een brief aan de toenmalige gouverneur van Oost-Vlaanderen zijn dank en erkentelijkheid betoonde voor deze werken. In 1841 werd onze streek drie keer door zware overstromingen getroffen omdat de Kale weer niet onderhouden werd en langzaam toeslibde. Toen nam een ander bekend inwoner van Nevele, Herman Loveling, de vader van de gezusters Loveling het initiatief. Op zijn oproep kwamen de burgemeesters van het kanton Nevele samen. De uiteindelijke oplossing was een nieuw kanaal graven van Merendree naar de Leie te Deinze.

Na veel over en weer gepraat tussen Provincie en Ministerie van Openbare Werken werd het eerste gedeelte Nevele-Merendree in aanbesteding gegeven. Het werk werd toegewezen aan een aannemer uit de provincie Henegouwen.

Hij startte op 20 maart 1847 : driehonderd man gingen met spade en kruiwagen aan het werk. Op 25 april van datzelfde jaar 1847 was het aantal arbeiders gestegen tot 1530.

In datzelfde jaar 1847 - jaren vóór Rerum Novarum (1891) en jaren voor Das Kapital (1867) van Karl Marx - brak een sociale revolutie los onder de delvers. De arbeiders ontvingen namelijk een voorschot op hun loon dat pas volledig uitgekeerd werd nadat een bepaalde diepte was bereikt. Die diepte moest door Waalse ploegbazen worden vastgesteld. Op 19 april legden 4 à 500 arbeiders het werk neer en eisten de volledige uitbetaling van hun loon. We zijn 1847 en de aannemer laat het gerecht ingrijpen. De procureur des Konings verschijnt in Merendree met 116 militairen om er de orde te herstellen.

Uit het onderzoek bleek dat de arbeiders dagelijks een voorschot van 90 cent. ontvingen maar voor hun logement in het dorp moesten ze 1,18 fr. per dag betalen. Een week later was de orde hersteld en de arbeiders aten weer pap en roggebrood.

Deze gebeurtenis werd in de toenmalige pers besproken op een toon die zeker geen sympathie betuigde voor de stakende delvers.

Op 19 juni 1848 werd door 369 arbeiders begonnen met de tweede sectie Deinze-Nevele. Nu moest het werk worden gestaakt omdat enkele eigenaars niet akkoord gingen met de bedragen die hun werden toegekend bij de onteigening. Nochtans kregen sommige eigenaars tot 60 maal de waarde van hun onteigend eigendom, terwijl het loon van de arbeiders helemaal niet was bepaald.

Op 23 april 1850 eindelijk werd het kanaal plechtig geopend onder de tonen van de harmonie van Nevele.

We stellen het op prijs ons bestuurlid A. Janssens te feliciteren voor dit jaarlijks initiatief ; onze felicitaties gaan niet minder naar de heer Meerschman voor zijn verzorgde en leerrijke tentoonstelling.

Red.

— Zondag 19 augustus 1979, reis naar Frans-Vlaanderen o.l.v. de heer R. Tuytschaever.

Om 6.30 uur stonden op het kerkplein van Landegem 25 reizigers voor

Frans-Vlaanderen klaar, uitgerust met foto toestel of filmapparaat. Onze gids, dhr. R. Tuytschaever, wilde blijkbaar overal goed op tijd aankomen, want reeds om 8 uur reden we het nog slapende dorpje Houtkerke binnen. Eigenlijk sliep het dorp niet meer helemaal, want in het café rechtover de kerk stonden de waard en de waardin reeds naarstig glazen te vullen. Tijdens een korte wandeling door het dorp wees de gids ons op de metselaarstekens ; op het kerkhof konden we een paar grafkruisen met Vlaamse opschriften bekijken. De pastoor troonde ons mee in zijn pastorie, die rook naar tabak, wijn en vochtige muren. We bewonderden er een polychroom heiligenbeeld en luisterden er naar het verhaal over vermoorde en ondergedoken priesters tijdens de troebele tijden uit onze geschiedenis.

Van Houtkerke reden we naar Herzele. Een bezoek aan de kerk stond op het programma, maar om veiligheidsredenen was de kerk potdicht. Na enig zoeken in het slapende dorp kon de kosteres met sleutel gevonden worden en onze gids begon zijn kunsthistorische uiteenzetting bij de vele schatten die de kerk (nog) bezit.

Ekelsbeke is in Vlaanderen een begrip geworden ; jaar na jaar vinden er in de tuinen van het kasteel de Frans-Vlaamse cultuurdagen plaats. Ook hier wees dhr. R. Tuytschaever ons op de mysterieuze metselaarstekens in de toren van het kasteel.

Een unicum in de Vlaamse kerkenarchitectuur is wel de St.-Volkwinckerk. Het is een Vlaamse laat-gotische kerk met zware vierkante vieringtoren uit de 13e eeuw. Het schip werd gebouwd in 1610. Deze kerk is een voorbeeld van een bakstenen hallenkerk. In 1977 werden tijdens een brand alle kunstschaten vernield. Alleen de hallucinante resten van halfverkoelde houten beelden herinneren ons nog aan de vroegere kunstschaten van de kerk. Op zeer korte tijd -vooral door de invloed van deken De Calf uit Ekelsbeke- werd de kerk prachtig opnieuw opgebouwd en gerestaureerd.

Om 12 uur konden we aan tafel aanzitten in „Café de la Forge” te Wormhout. De lekkere en eenvoudige maaltijd smaakte, bovendien konden enkele aanwezigen een beetje rust goed verdragen.

In St.-Winoksbergen waren we verwacht tegen 15 uur. Op de markt parkeerden we voor het belfort uit de 16e eeuw, dat in 1944 volledig vernield werd. De toren werd in vereenvoudigde vorm wederopgebouwd en in 1961 geopend.

Het stadhuis bevat een 26 ton documenten (1350-1790) van de vroegere St.-Winoksabdij. Dit archief is wel het belangrijkste en grootste Vlaamse fonds in Frankrijk, maar kan door de meeste Franse historici niet geraadpleegd worden omdat ze geen Vlaams kunnen lezen.

In het pandhuis of Mons Pietatis hangt een belangrijke verzameling

schilderijen van Vlaamse, Hollandse, Italiaanse en Franse meesters. Tijdens een wandeling leidde onze Franse gids dhr. R. Louchier, die wel Vlaams kent maar liever Frans spreekt en blijkbaar nogal wat last had van de taal en de kledij van onze Duitse reisgenoot H. Knuth, ons naar de voormalige Vauban-vestingen.

Spijts de stoere resten van de vroegere St.-Winoksabdij laat de stad een zielige en soms wel koude indruk na.

Door de Moeren en het land Bachten de Kupe, loodste onze gids ons terug naar Landegem. We danken dhr. R. Tuytschaever voor zijn deskundige leiding.

J.L.

- *Zondag 16 september 1979, wandeling in Nevele o.l.v. M. Michiels en G. Schaeck.*

Deze keer kwamen de wandelaars samen aan het „Hof ten Grote“, Veldeken te Nevele. Hoewel deze hoeve vrij dicht bij de autosnelweg ligt, duurde het niet lang vooraleer we in de stille velden wandelden, richting Lotenhulle.

Aan *Veronica's Kruis* kon nog even geluisterd worden naar de bekende legende, terwijl andere wandelaars verhalen vertelden over sluikestorters die in dit mooie bos hun lege flessen en andere afval deponeren. Deze verhalen zijn wel het beluisteren waard nu onze Minister van het Vlaamse Gewest de bossen voor het grote publiek open wil stellen.

Onder de wandelaars bemerkten we de heer R. Tuytschaever die ons op 17 augustus in Frans-Vlaanderen had rondgeleid. Met zijn kennersblik en oog voor het bouwkundig detail wees hij de deelnemers op enkele typische stijlkenmerken in de hoevebouw.

Op het „Hof ten Grote“ eindigden we de wandeling met koekebrood en koffie, klaargemaakt en opgediend door Norva.

J.L.

- *Zondag 7 oktober 1979, lezing door Dr. hist. J. Scheerder over „De Graaf van Horne, heer van Nevele“.*

In de gemeentenzaal van Vosselare waren op deze namiddag een dertigtal belangstellenden samengekomen.

In zijn voordracht probeerde de spreker een evenwichtig beeld te

schetsen van de graaf van Horne, vooral in het kader van de inquisitie. De uitvoerige tekst van deze lezing zal in omgewerkte vorm in de volgende jaargang van ons tijdschrift gepubliceerd worden.

2. Mededelingen

- Begin januari verschijnt van ons bestuurslid A. Janssens in samenwerking met de heer J. De Vos *Het „Lyskanal“* of de geschiedenis van de meidagen 1940 te Nevele en omgeving.
Dit boek wordt uitgegeven door de heemkundige kring „Het Land van Nevele“. Het verschijnt op formaat 16 x 24 cm, telt ongeveer 100 bladzijden en bevat een zestigtal nooit vroeger gepubliceerde foto's. Bovendien maakt een uitvouwbare kaart het hele oorlogsgebeuren in Nevele en omgeving nog aanschouwelijker.
Indien u nog vóór 1 januari 1980 intekent, bedraagt de prijs 230 fr., wanneer het boek wordt afgehaald. Indien we het boek moeten opsturen wordt dit bedrag met 30 fr. verzendkosten verhoogd. In dit tijdschrift vindt u een folder met inschrijvingsformulier.

- Onlangs verscheen bij de heemkundige kring „Het Land van Nevele“ een bundel gedichten *Ikjes* van Katelijn Vijncke.
Katelijn Vijncke is geboren in Deinze maar woont sedert enkele jaren in Landegem. Zij was veertien toen ze haar eerste gedichtjes schreef. In deze bundel worden de beste gedichten van 1973 tot 1979 opgenomen.
We zijn blij op die manier een jonge dichteres uit het land van Nevele een eerste kans tot publicatie te kunnen bieden.
Het werk is bijzonder fraai uitgegeven, op een zeer beperkt aantal genummerde exemplaren.
U kunt nog een bundeltje ontvangen door 100 fr. te storten op rekeningnummer 000-0627981-03 van „Land van Nevele“, Vosse-larestraat 16, 9840 Landegem, met vermelding „dichtbundel“. Voor zover de voorraad strekt wordt u dan een exemplaar opgestuurd.

3. Varia

Viering 100 jaar katholieke school te Landegem.

Op zaterdag 8 en zondag 9 september vierde de meisjesschool van Landegem haar 100-jarig bestaan.

De feestviering werd ingezet met een plechtige eucharistieviering. Om 17 uur werden de genodigden ontvangen in het Parochiaal Centrum van Landegem voor een academische zitting.

Vooraf in het oog springend was voor ons de toespraak van dhr. Jos. Vandeveldte die als voorzitter van de v.z.w. Parochiale Werken een historisch overzicht gaf van die 100 jaar meisjesschool.

Om haar historische en heemkundige waarde drukken we de toespraak hier volledig af. We danken tevens dhr. Jos. Vandeveldte omdat hij ons bereidwillig zijn tekst ter beschikking stelde.

Als wij van 100 jaar katholieke school spreken op onze parochie, beduidt dit niet dat de Landegemse bevolking vóór die tijd analfabeten waren of niet werden onderwezen in „lezen en schrijven en rekenen“. Integendeel : in het parochiaal register van Landegem staat vermeld dat E.H. De Smedt, pastoor op onze parochie, op 1 sept. 1843 een voorstel deed aan de Kerkraad, voorstel dat op raadszitting van oktober van datzelfde jaar werd aanvaard, om „in de hof van de pastorie op eigen kosten een lokaal op te richten, dat zou dienen tot Zondagschool en werkhuis voor de behoeftigen, ten einde deze een handwerk aan te leren“. Zoals verder blijkt was dat dus de stichting van de kantschool. Verder lezen wij dat ten tijde van het bouwen van de Ste-Anna kapel in de Kerkstraat, in 1867 katholiek onderwijs werd gegeven door „drie dochters De Volder, vlaams en frans aan de meisjes“. Rond 1876 werd naar het schijnt tevens les gegeven in „lezen en schrijven“ op de wijk Wilde. Er was ook een gemeenteschool, waarover de toenmalige pastoor aan zijn bisschop schreef dat ze „tamelijk in orde“ was.

Wij moeten echter wachten tot in 1879, 100 jaar geleden dus, dat door toedoen van pastoor Van der Casseyen en met de hulp van mevr. de Barones de Monin-Rendeux (geb. Thionia Vermeulen) de katholieke school (het schoolgebouw dus) op haar eigen grond in de Kerkstraat werd gebouwd.

Om dit gebeuren te vereeuwigen werd trouwens een gedenksteen ingemetseld in de muur van één van de huidige kleuterklassen. Op deze steen staat het jaarschrift Anno 1879 vermeld met de initialen M & R, hetgeen hoogstwaarschijnlijk duidt op de familie Monin-Rendeux.

Wij veronderstellen dat het onderwijs er werd gegeven door leken. Want pas in 1881 werd een (woon)huis bij de katholieke school gebouwd en op 13 februari sollemneel ingewijd door E.H. Deken van Nevele. Dit huis was dus, zoals de pastoor vermeldt : „Beginnende Klooster, 2 Zusters van het Moederhuis van Deftinge zijn met deze gelegenheid hier sollemneel ingehaald“ en verder “ De 2e Mei van datzelfde jaar zijn nog 2 Zusters in het Klooster gekomen, de eerste voor de Bewaarschool, de Tweede voor de Kantschool in de Bouw van de hof van de Pastorie”. Het parochiaal register vermeldt verder : „Het jaar 1883 is hier gebouwd de school voor de jongens, een verdiep op het Klooster en de muur die het Klooster afsluit“.

De 10e januari is er een vijfde zuster in het klooster gekomen om (zo staat er vermeld) „de grote jongens te leren, in plaats van onze gediplomeerde onderwijzer die naar Temse is overgegaan“.

Om even terug te keren tot 1879...

Dit jaar 1879 was nu niet bepaald gunstig voor het katholiek onderwijs. De wet van 10 juni 1879 had immers de invloed van de kerkelijke overheid op het onderwijs totaal uitgeschakeld. Hierdoor kwam het dat katholieke scholen werden opgericht tevens voor jongens als voor meisjes. Ze waren echter volledig op eigen bestaansmiddelen aangewezen. Van enige subsidie was er geen sprake. De zusters waren in 1881 armoedig gehuisvest.

Om eventjes van een statistiek te gewagen : wij stellen vast dat in 1882, 4 zusters in het klooster verbleven, waarvan 3 zusters les gaven aan 60 kinderen in de lagere klas, 125 kinderen in de bewaarschool, 60 jonge meisjes in de kantschool en daarenboven 30 jongens en 50 meisjes in de zondagschool. Wij mogen wel medebeamen wat de pastoor na de schoolstrijd in 1884 schreef aan zijn bisschop „De Zusters bewijzen hier zeer groten dienst en... er valt niets in de toestand te verbeteren“. Door de schoolwet van 1879 was de katholieke bevolking zodanig beïnvloed dat de daaropvolgende verkiezingen van 1884 een volledige nederlaag betekenden voor de toenmalige antiklerikale regering. Een nieuwe schoolwet werd op 20 september 1884 door het parlement gestemd. Die nieuwe schoolwet bepaalde onder meer dat de gemeenten opnieuw vrije scholen mochten aannemen en subsidiëren.

Vanaf deze periode zouden de katholieke scholen een ongekende bloei tegemoetgaan.

Ingevolgde reorganisatie of misschien nieuwe opdrachten, dat is ons niet bekend, zouden de EE.ZZ. van Deftinge vervangen worden door de EE.ZZ. van Gijzegem.

Op 1 aug. 1893 werd een nieuwe school opgericht. De school droeg de naam van de H. Philomena. De stichter was baron de Kerckhove d'Ous-

De meisjesschool omstreeks 1904.
Op de foto herkennen we Charles-Louis De Koster,
geboren in 1886 en woonachtig Grote Heirenthoek te Landegem.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele).

selgem, de toenmalige burgemeester. De school werd aangenomen door het gemeentebestuur. Er waren 2 lagere klassen en 2 bewaarscholen. De eerste staatstoelage werd verleend in het jaar 1895.

In 1903 wordt het klooster vergroot. Er komt een refter, slaapzaal, zolder en kelder.

Volgens bestaande geschriften wordt mevr. de Kerckhove d'Ousselgem vanaf dat ogenblik beschouwd als een grote weldoenster.

Wij hebben vroeger gezien dat de familie Monin-Rendeux de school heeft gebouwd. In 1907 echter behoren de gebouwen met de tuin, samen 49 a, aan graaf Mizaël Le Mesre De Pas, altans volgens bestaande documenten.

In 1917 wordt de elektriciteit geplaatst in het klooster.

Voor het schooljaar 1919-20 hebben wij gegevens over de zondagsschool of zoals men die officieel noemde : de Ondersteunde Adultenschool. Gedurende 48 zondagen per jaar werd 's namiddags les gegeven, in totaal 76 uren per jaar. De lessen waren kosteloos. De gemiddelde aanwezigheid bedroeg :

van 12 jaar tot 14 jaar : 35

boven de 14 jaar : 99

De zondagsschool werd uiteraard ook gesubsidieerd door de gemeente. De lagere school was in 1920 nog gemengde school : 80 meisjes en 11 jongens volgden er de lessen. De bewaarschool telde 25 jongens en 47 meisjes.

In 1926 was het nodig de school te vergroten. De vraag werd gesteld aan de eigenaar graaf Mizaël Le Mesre De Pas. Het antwoord op deze vraag was van groot belang voor het voortbestaan van de katolieke school ; immers datzelfde jaar werd de V.Z.W. Parochiale Werken opgericht, waarvan de voorzitter werd wijlen pastoor De Schinkel. De V.Z.W. werd bij notariële akte eigenaar van de schoolgebouwen.

De katolieke bevolking draagt haar steentje bij voor de bouw van de nieuwe klassen ; Zr. Georgina schrijft op een bepaald ogenblik naar het moederhuis te Gijzegem „Voor het ontwerp van de Bouw der nieuwe klassen is er reeds een som van 52.000 Fr.“.

De aanbesteding gaat door op 29 juli 1929 voor 4 klassen, kleedkamers en aanhorigheden.

Chronologisch citeren wij dan :

in 1931 wordt de kapel gebouwd,

in 1947 wordt de speelplaats geplaveid,

in 1952 worden de oudste klassen, die werden gebouwd in 1879, vernieuwd : grotere ramen, nieuwe vloer ;

in 1959 komt er een derde kleuterklas, een nieuw lokaal in de tuin ;

in 1961 wordt de oude galerij afgebroken, er komen nieuwe

*fietsenrekken en een nieuwe overdekte speelruimte ;
in 1964 wordt centrale verwarming geplaatst ;
in 1965 wordt er een verdieping gemaakt boven de kleuterklassen ;
één lokaal zal gebruikt worden als klas, een tweede is bestemd
voor muziek- en turnzaal, tevens komt er een 4e kleuterklas in
de kookklas, aangezien de 4e graadsklas werd afgeschaft ;
in 1966 kwam er de 5e lagere klas.
Voor het schooljaar 1979-80 zijn er 4 kleuterklassen en 5 lagere
klassen.*

*Het was de bedoeling U een overzicht te geven van de gebeurtenissen
die nauw verband houden met 100 jaar katolieke school :
de stichting, de evolutie : hoe alles is gegroeid en groot geworden.
Dit overzicht is verre van volledig. Toch kunt U zich inbeelden wat voor
moed het heeft gekost om gedurende al die jaren onze school in stand
te houden.*

*Ik wil vooreerst hulde brengen aan de stichters ; zij kunnen jammer
genoeg deze viering niet meer meemaken. Zij zijn hier in zeer moeilijke
omstandigheden dat onderwijs van onze plattelandsbevolking begonnen.
Zij hadden ook niet de nodige steun van overheidswege.*

*Hulde wil ik tevens brengen aan al de onderwijskrachten, die in de loop
van die 100 jaren onze ouders en onszelf onderwijs en opvoeding heb-
ben verstrekt.*

*Dank en hulde wil ik brengen aan de leiding van de school die sedert
1893 wordt uitgeoefend door de E.E.Z.Z. van Gijzegem : zij hebben zich
ingespannen voor de eigentijdse infrastructuur. Zij hebben zich tevens
geen moeite gespaard om aan deze school het niveau te geven dat aan de
leerlingen toelaat verdere studies met sukses aan te vatten.*

*Ik dank hen oprecht van harte voor wat zij tot hiertoe hebben gepres-
teerd.*

*Ik naam van de V.Z.W. Parochiale Werken verzeker ik hen van de
nodige morele steun.*

In de gebouwen van de meisjesschool konden de bezoekers na of voor
de Breughel-maaltijden een tentoonstelling bezichtigen, waarin gepoogd
werd het verleden van de school te evoceren. Het is ons opgevallen hoe
moeilijk het is geweest foto's of documenten uit de beginperiode samen
te zoeken. Toch viel ons oog op een merkwaardige foto van omstreeks
1904. We danken zuster Rosa die dhr. A. Janssens de toestemming gaf
die foto voor ons hier te reproduceren.

Bovendien stellen wij het op prijs de initiatiefnemers te feliciteren
omdat ze die 100e verjaardag niet onopgemerkt lieten voorbijgaan.

J.L.

INHOUD

	Blz.
L. LAVENT, Het kultuurlandschap te Nevele in de 17de eeuw	119
J. VAN DE CASTEELE, Jan De Pré (1701-1771), Beeldhouwer van het antieke Kristusbeeld in de kerk van Nevele	173
J. LUYSSAERT, Hoevenamen in Hansbeke, Landegem en Merendree	179
KRONIEK	184
1. Verslagen	184
2. Mededelingen	188
3. Varia	189

HEEMKUNDIGE KRING „HET LAND VAN NEVELE“

- Voorzitter** : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 NEVELE - MERENDREE
- Ondervoorzitter** : J. VAN DE CASTEELE
A. Rodenbachstraat 48
9910 GENT - ST.-AMANDSBERG
- Sekretaris** : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 NEVELE - LANDEGEM
- Penningmeester** : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 NEVELE - LANDEGEM
- Bestuursleden** : A. BAUWENS, Meigem
I. BUYSSE, Poeke
E. CLAUS - DE ZUTTER, Lotenhulle
L. DE ROO, Lotenhulle
L. DE RUYCK, Hansbeke
P. D'HOKER, Nevele
D. D'HOOGHE, Nevele
A. JANSSENS, Nevele
L. LAVENT, Vosselare
R. LEENKNECHT, Hansbeke
M. MICHIELS, Vosselare
- Bibliotekaris** : A. BAUWENS
Pastoriestraat 19
9854 DEINZE - MEIGEM
- Redactie** : J. LUYSSAERT, Merendree
L. LAVENT, Vosselare